Noord- en Midden Limburg
RES Regionale Energie Strategie

Reactieronde Ontwerp RES1.0
Februari 2021

Projectgroep RES Noord- en Midden Limburg

12 april 2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Thematische beantwoording 3
2.1 Algemeen 3
2.2 Participatie en communicatie 5
2.3 Energiebesparing en kleinschalige energieopwekking 7
2.4 Grootschalige elektriciteitsopwekking 8
2.5 Regionale Structuur Warmte (RSW) 10
2.6 Doorkijk 2030-2050 12
2.7 Uitvoering RES 1.0 13
3. Webinar inwoners en klankbordgroep 14
3.1 Webinar inwoners 14
3.2 Klankbordgroep 14
4. Beantwoording individuele reacties 16
4.1 Gemeenteraden 16
4.2 Maatschappelijke organisaties en inwoners 34
5. Overzicht aanpassingen n.a.v. de consultatie- en reactieronde 60

1. Inleiding

De keuzes die we in de RES maken, hebben invloed op onze allemaal. Daarom willen we maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners betrekken bij deze keuzes. Zo kunnen we hun kennis, ideeën, wensen en inzichten meenemen in onze aanpak. Daarom kon iedereen gedurende de maand februari hun reactie indienen op de ontwerp RES1.0.

De ontwerp RES1.0 is besproken in een webinar voor inwoners, de klankbordgroep, de Gemeenteraden, Provinciale Staten en het Algemeen Bestuur van het Waterschap Limburg. Daarnaast had iedereen de mogelijkheid om via de website een reactie achter te laten. In dit document vindt u de reacties die zijn opgehaald en wat deze reacties betekenen voor de definitieve RES1.0.

Naast de inhoudelijke reacties is voor de regio misschien wel de belangrijkste opbrengst dat deze ronde heeft geleid tot meer en diepgaandere gesprekken over de energietransitie. De webinar voor inwoners was goed bezocht evenals de klankbordgroep waarin diverse belangen en ideeën met elkaar gedeeld en besproken zijn. En ook in de raden ontstonden goede discussies n.a.v. de ontwerp RES1.0. Het uiteindelijke doel is om een gedragen RES1.0 te kunnen vaststellen en samen de uitvoering op te pakken. Dit is een mooie stap in dat proces.

Leeswijzer
In hoofdstuk 2 vindt u een thematische beantwoording van de reacties. Deze zijn opgedeeld in verschillende thema's. Wij merkten bij de beantwoording van de vragen dat er vaak meerdere vragen met dezelfde strekking worden gesteld. Daarom hebben wij de volgende opbouw gevolgd in hoofdstuk 2: allereerst een samenvatting van de vragen die gesteld zijn die de rode draad van die reacties weergeeft. Vervolgens is hierop een antwoord geformuleerd. Als afsluiting vindt u de doorwerking die dit voor het RES document heeft.
In hoofdstuk 3 de reacties vanuit de webinar inwoners en de klankbordgroep en in hoofdstuk 4 een overzicht van de individuele reacties. Per reactie is een korte samenvatting gegeven, een antwoord en een eventuele doorwerking in de RES1.0. In hoofdstuk 5 is een samenvattende tabel opgenomen met aanpassingen in de RES1.0.

2. Thematische beantwoording

2.1 Algemeen

2.1.1 Samenvatting

Er worden vragen gesteld over de functie van de RES en hoe dit lokaal doorwerkt. Het wordt nu gezien als een visiedocument waarvan de kaders niet duidelijk zijn en zonder concrete doelstellingen/tijdsplanning. Er wordt vooral naar de gemeenten gekeken voor de uitvoering, maar zijn (vooral kleine gemeenten) hiervoor geëquipeerd? De RES moet gemeenten ondersteunen.

Men mist een financiële onderbouwing in de RES en geeft aan dat we eerlijk moeten zijn over kosten die de energietransitie met zich meebrengen: het gaat veel geld kosten, maar je krijgt er ook veel voor terug. Geadviseerd wordt om naar andere ontwikkelingen te kijken zoals in Duitsland en naar de negatieve invloeden én kansen van de andere Klimaattafels. Daarnaast worden er opmerkingen geplaatst over de infrastructuur. De opslag van energie is een grote uitdaging en het is wenselijk om bestaande infrastructuur te blijven gebruiken. Tot slot wordt er gesteld dat het Klimaatakkoord, waarop de RES is gebaseerd, en de gehele energietransitie ondoordacht is en er veel misvattingen zijn.

2.1.2 Antwoord

De RES is een strategisch beleidsdocument dat richting geeft voor de energietransitie in de regio. Die richting hebben we nodig om gefundeerde beslissingen te kunnen maken voor de uitvoering. Eerst richten (wat willen we bereiken), dan inrichten (hoe gaan we dat doen?) en vervolgens verrichten (de uitvoer). Naast de RES 1.0, is de RES-organisatie een uitvoeringsconvenant en uitvoeringsplan aan het uitwerken. In het uitvoeringsconvenant wordt de samenwerking van de RES-partijen vastgelegd en in het uitvoeringsplan leggen we vast hoe we onze ambities uit de RES 1.0 precies gaan realiseren.

De RES-organisatie is geen apart orgaan naast of boven de gemeenten. Het is een samenwerking van de vijftien gemeenten in Noord- en Midden Limburg, Provincie Limburg, Waterschap Limburg en Enexis. We bepalen samen de ambities én zijn samen verantwoordelijk voor de uitvoer. De RES kijkt in een grote verband naar complexe grensoverschrijdende vraagstukken en deelt kennis en ervaring. Hiermee ondersteunen we gemeenten die minder capaciteit hebben om de gehele energietransitie lokaal vorm te geven. Iedere gemeente onderzoekt hoe ze op lokaal niveau invulling kan geven aan de afspraken uit de RES. Dit is maatwerk, want iedere gemeente is anders.

Het precieze financiële plaatje kan pas bij concrete projecten in beeld worden gebracht en zijn voor rekening van de initiatiefnemer van het project. Dit kan een commerciële ontwikkelaar, een energiecoöperatie of de gemeente zelf zijn. Dit neemt niet weg dat we kostenoverwegingen niet meenemen in de RES. Zo kijken we bijvoorbeeld of we windmolens en zonnepanelen zoveel mogelijk kunnen clusteren. Hierdoor zijn er minder aanpassingen aan het energienet nodig en lagere maatschappelijke kosten.

Het Rijk is verantwoordelijk voor de coördinatie van de Klimaattafels en kijkt hoe deze elkaar beïnvloeden. Dit neemt niet weg dat we in de RES, en vooral op gemeentelijk niveau, geen rekening houden met andere beleidsterreinen. Juist in de verankering van de RES in het lokale omgevingsbeleid van gemeenten wordt deze integraliteit opgezocht.

Op basis van de huidige RES 1.0 gaat Enexis de mogelijkheden, kansen en bedreigingen voor de infrastructuur onderzoeken. Infrastructuur nemen we, samen met de opslag van energie, mee in de RES 2.0.

Het Klimaatakkoord is met de betrokkenheid van verschillende partijen tot stand gekomen en vastgesteld. De RES is hier een opdracht uit. Het staat vast dat we over moeten gaan naar duurzame energie. De meningen zullen altijd verschillen over hoe we dit het beste kunnen aanpakken. Maar als we nu niets doen, dan zijn we te laat. De kaders staan, maar samen bepalen we in de regio hoe we hier het beste invulling aan kunnen geven.

2.1.3 Doorwerking

Geen aanpassingen in de RES 1.0.

Hoe we regionaal gaan samenwerken en hoe we kennis delen en bijvoorbeeld gemeentes verder ondersteunen, dat wordt vastgelegd in het uitvoeringsplan Q2-Q3 2021.

2.2 Participatie en communicatie

2.2.1 Samenvatting

Uit de reacties blijkt dat betrekken van inwoners belangrijk wordt gevonden. Doe dit altijd, en herhaal de oproep. De meningen verschillen of inwoners betrokken moeten worden bij abstracte plannen zoals de RES of juist niet.

Er wordt gesteld dat er nog veel moet gebeuren bij de bevolking wat betreft de urgentie van de energietransitie. Een energietransitie vraagt ook om een transitie in denken. Dit punt wordt gemist in de RES. Bedenk een communicatiestrategie naar inwoners, samen met gemeenten.

Een aantal concrete maatregelen worden genoemd om burgers meer bij de energietransitie te betrekken: maak maatregelen gratis, maak het concreet, subsidieer energiescan, omarm energiecafés en energiecoöperaties en bereken geen WOZ-betaling over bijv. PV panelen of energieverbeteringsmaatregelen.

Suggesties worden gedaan over hoe de burgers te betrekken: maak het straat – of wijksgewijs, betrek ze op tijd en neem ze serieus, maak groepen inwoners met kennis van bepaalde onderwerpen en laat die kennis actief inbrengen of via het instellen van een burgerraad. Belangrijk is dat geluisterd wordt en er iets mee wordt gedaan.

Complimenten worden gegeven voor het opnemen van het onderdeel sociale duurzaamheid. De vraag is wat de consequenties van deze ambities zijn. Het streven naar 50% lokaal eigendom vindt men niet altijd voldoende, moet meer zijn, naast dat de vraag is wat er gebeurd als dit streven niet wordt gehaald. Ook is er bij sommige de wens om 50% niet als gemiddelde maar per project te hanteren. Verder wordt gevraagd wat lokaal is in lokaal eigendom, is die definitie al bepaald. Opgeroepen wordt om toch het energiebedrijf samen te verkennen, in relatie tot betrokkenheid inwoners vergroten en zorgen voor voordelen.

Gesteld wordt dat de relatie met andere sectoren wordt gelegd maar dat die sectoren werken eerder tegen dan mee met de energietransitie. Gevraagd wordt een aantal cruciale aspecten te benoemen waar RES samen met genoemde sectoren aan moet werken. Uit de reacties is er te weinig gekeken naar of er wel draagvlak is voor grootschalige opwek en hoe je de grootte bepaald van het gebied in de omgeving dat je bij grootschalige opwek betrekt.

Doorzettingsmacht van de RES is beperkt, de RES mag geen excuus zijn voor gemeenten om niks te doen omdat men bang is voor NIMBY-protesten.

2.2.2 Antwoord

Voor het betrekken van inwoners bij de RES zien wij de webinar van februari 2021 als vertrekpunt. Dit is de start en zal nog vaker aan de orde zijn. Daarbij heeft de RES een gedeelde verantwoordelijkheid. Op gemeentelijk niveau, daar waar het concreter wordt, zal er bij energieprojecten ook participatie plaatsvinden en heeft er ook al participatie plaatsgevonden.

Urgentie creëren is belangrijk, wij merken dat er in de afgelopen jaren al grote stappen zijn gezet. Het is een belangrijk thema in de media, zelfs in tijden waarin de COVID crisis de media domineert. Deze bewustwording dient te worden vergroot vanuit gemeentes omdat deze dicht op de inwoners staan. Als RES kunnen wij gemeentes ondersteunen. Daarnaast is een campagne vanuit de provincies, binnen de Provinciale Energiestrategie en het Rijk effectiever. Daarvoor kan de RES wel lobbyen. Hoe wij dit willen aanpakken en welke rol de RES daarin speelt, dat nemen wij mee in de uitwerking van de uitvoering.

Voorbeelden van maatregelen zoals die genoemd worden kunnen effectief door gemeentes worden ingezet. De RES is een platform waarbij deze ervaringen uitgewisseld kunnen worden.

Sociale duurzaamheid is één van de belangrijke basisbeginselen in de RES. Het moet haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar zijn. Maar daarnaast hebben wij als RES ook een verantwoordelijkheid om een doelstelling te halen. Vandaar dat 50% lokaal eigendom als streven is opgenomen en niet als harde eis. Het zou namelijk onwenselijk zijn als een project niet kan doorgaan omdat er niet voldaan is aan 50% lokaal eigendom, maar bijvoorbeeld aan 49%. De gemeentes kunnen 50% lokaal eigendom wel opnemen in hun eigen omgevingsvisie en dit zo als harde eis vastleggen.
Wat lokaal is en wat de omgeving is, dat is per project verschillend en heeft met verschillende factoren te maken. Daarom is het lastig om daar een ‘label’ op te plakken met wat dit precies is. Het doel van lokaal eigendom is dat het project gedragen wordt door de omgeving. Met dat als basis moet het woord ‘lokaal’ per project worden ingevuld en ook de grootte van het gebied dat betrokken wordt .
Het verder onderzoeken van een energiebedrijf is binnen de RES aan de orde. Er is op dit moment nog maar één voorbeeld van zo’n energiebedrijf. Wij zoeken dit richting de RES 2.0. verder uit om op basis van gedegen onderzoek te bepalen hoe en op welke manier dit een meerwaarde kan vormen.

Samenwerking met andere sectoren is belangrijk. In de uitvoering wordt gekeken hoe we dit ook concreet vorm kunnen geven.

De mind-set bij de gemeentes is positief. Er zijn veel projecten gerealiseerd en er zijn een groot aantal projecten dat in de pijplijn zit. Wij denken dat het doorzettingsvermogen bij gemeentes groot is om deze goede kans van slagen te geven. Daarbij is de discussie met inwoners van groot belang. Door een continu gesprek moeten wij samen toewerken naar een duurzame samenleving. De voortgang van de RES zal gemonitord waarbij alle partners moeten aangeven wat zij gedaan hebben.

2.2.3 Doorwerking

De tekst 50% lokaal eigendom wordt opnieuw bekeken en eventueel kleine aanscherpingen.

Het opzetten communicatie strategie zal worden toegevoegd aan hoofdstuk participatie en communicatie RES 1.0.

Aandachtspunten voor vervolg:
- Samenwerking andere sectoren – uitvoering
- Monitoring RES – uitvoering

2.3 Energiebesparing en kleinschalige energieopwekking

2.3.1 Samenvatting

De reacties zijn tweeledig: aan de ene kant veel reacties die oproepen tot extra initiatieven. Voorbeeld is inwoners op een ludieke manier weten te motiveren of door meer subsidie voor verduurzaming eigen vastgoed. Daarbij is het wel van belang dat de regelingen consistent blijven en niet continu wisselen.

Daarnaast klinkt sterk door dat er een voorkeur uitgaat naar het volleggen van daken voordat er aan zon-op-land of wind wordt gedacht. Daarbij is het ook belangrijk dat de overheid zelf het goede voorbeeld geeft om inwoners te inspireren.

We hebben ook reacties ontvangen waarin staat dat wij mensen niet mogen dwingen tot verduurzaming, omdat dit tot leningen en kosten zou kunnen leiden. Ook wordt er aandacht gevraagd voor mensen met een kleine portemonnee.

2.3.2 Antwoord

Vanuit de RES zal, in samenwerking met de gemeenten en de Provincie, voor alle doelgroepen (woningeigenaren, eigenaren maatschappelijk vastgoed alsmede van commercieel vastgoed en bedrijven) specifieke aanpakken uitgewerkt worden gericht op verduurzaming (energiebesparing en duurzame opwekking). Deze aanpakken worden opgenomen in het RES-uitvoeringsprogramma. Communicatie, bewustwording, stimuleren en begeleiden / ondersteunen zijn onderdeel van die aanpakken.

Woningeigenaren kunnen en zullen niet gedwongen worden om te verduurzamen, wel zullen (ook andere) eigenaren van vastgoed moeten voldoen aan de vigerende wet- en regelgeving (o.a. Bouwbesluit, later Besluit bouwwerken leefomgeving). Voor nieuwbouw zijn de actuele eisen strenger zijn dan een aantal jaren geleden.

Leningen zijn ter ondersteuning van vastgoedeigenaren, waarbij ons inziens de besparing in energiekosten hoger moeten zijn dan de kosten van rente en aflossing van de lening.

2.3.3 Doorwerking

Geen aanpassingen in de RES 1.0.

2.4 Grootschalige elektriciteitsopwekking

2.4.1 Samenvatting

De reacties gaan in op de noodzaak van windmolens en zonneparken, op de locaties en criteria voor de plaatsing van windmolens en zonnepanelen en op welk niveau de keuze uiteindelijk ligt, gemeente of RES. Ook de schaarste op het net is een zorg in relatie tot de ambities. De noodzaak wordt niet door iedereen onderschreven, oproep om ook naar andere bronnen te kijken. Daarbij komt de afstand gevoelige objecten tot windturbines, geen versnippering, alleen gebruik van landbouwgrond als dat goed onderbouwd is, effecten op natuur en de inhoud van de landschapsprincipes naar voren. Ook de inzet op rendement voor de lokale omgeving en draagvlak wordt genoemd. De status van de RES, en dus ook de criteria en bijvoorbeeld landschapsprincipes, in relatie tot gemeentelijk beleid is een discussiepunt waarbij de nadruk ligt op gemeentelijk maatwerk aan de gemeenten overlaten. Wat is de status van de vlekkenkaart, komen de projecten daar dan ook.

Wat betreft locaties is een goede balans tussen wind en zon voor levering en back up nodig. Wind het liefst op zee of tenminste niet in de achtertuin of een natuur/bosrijke omgeving maar daar waar elektriciteit wordt gebruikt, industrieterreinen. Zonne- energie het liefste op grote bedrijfshallen, niet op goede landbouwgrond en in natuur. Daarnaast worden een aantal suggesties gedaan voor meervoudige ruimtegebruik en een combinatie met glastuinbouw maar juist geen zon op kassen.

Een aantal reacties geven aan dat de grootte van de zonneparken die als grootschalig worden betiteld moet worden aangepast naar of 1 ha in plaats van 10 of juist 25 in plaats van 10. Verzocht wordt de zonneladder niet op te nemen in de RES 1.0. Het versnellingsteam Zon op Dak moet zich ook richten op woningeigenaren en buurten. Aan de andere kant geeft men aan wel een zonneladder te willen om open landschap en landbouwgronden te beschermen.

Hoe de regionale samenwerking of programmering vorm moet worden gegeven en tot hoe ver die moet reiken is een discussiepunt, meningen zijn verdeeld. Waar sommige aangeven dat afstemming bij plaatsen van meerdere windmolens regionaal moet plaatsvinden vinden anderen juist dat alle keuzes lokaal / in de gemeente moeten liggen.

Vragen worden gesteld over of de genoemde projecten voldoende zijn om de 1,2 TWh te halen. En hoe de opgave over de gemeenten wordt verdeeld. Gebeurt dit op basis van inwoners, energieverbruik? En wat landt er dan uiteindelijk aan opgave in een specifieke gemeente?

Ten aanzien van de netcapaciteit wordt de suggestie gedaan een versnellingsteam netcapaciteit op te zetten en de vraag gesteld of de planning niet te optimistisch is. Daarnaast wordt aangegeven dat de RES1.0 al aangeeft dat er nu al schaarste is om opgewekte elektriciteit te transporteren, netwerkschaarste is dus een zorgpunt.

Gevraagd wordt om aandacht voor de groei van de vraag naar duurzame elektriciteit tussen 2030 en 2050, het rekenen met grotere windmolens (nu wordt met 3,5 MW) en mogelijke combinatie met energieopwekking in Duitsland. Wat betreft de ontwikkelaars wordt aan de ene kant gezegd voorrang aan lokale energiecoöperaties maar als dit niet snel lukt ook commerciële investeerders uitnodigen in belang van realiseren van het doel.

2.4.2 Antwoord

Wind op zee wordt als alternatief genoemd voor ontwikkeling van grootschalig zon en wind op land. Dit wordt echter al door de Rijksoverheid opgepakt, naast het gezamenlijk bod van de RES regio's. De overheid staat aan de lat voor 49 TWh wind op zee (ca 11,5 GW) die parallel ontwikkeld wordt naast de RES regio's om aan onze opgave te voldoen. Zo ook de opgave in zon en wind op land, naast zon op daken. We hebben ook hier beide nodig om aan onze opgave te voldoen en het is goed om te constateren dat er een enorme groei is van zon op dak projecten. Deze willen wij nog verder stimuleren met het zon op dak versnellingsteam. Voor de kleinschalige daken komt ondersteuning vanuit het onderdeel 'besparing/kleinschalige opwek'.

Volgens de systematiek van het Nationaal Programmabureau RES mag in principe alles boven de 15 kWp grens worden meegenomen voor de bepaling van het bod voor grootschalige opwek. Dit betekent doorgaans niet dat alles vanaf 15 kWp per definitie grootschalig is.

Voor de thema's landschap en netwerk geldt een andere benadering. Voor landschap is in de RES 1.0 afgesproken dat er richtinggevende principes worden uitgewerkt voor de landschappelijke inpassing en transformatie. Schaal en maat komen in deze uitwerking terug.

Voor projecten en de impact op netwerk is afgesproken dat we met elkaar afstemmen in geval van projecten zon met een oppervlak boven de 10 ha, zodat we de haalbaarheid van projecten kunnen vergroten (zie ook schaarste).

Vanuit landschap en netwerk worden kleinschalige ontwikkelingen niet per definitie uitgesloten.

Voor wat betreft de schaarste op het net wordt er door de Provincie gewerkt aan de totstandkoming van een provinciale overlegstructuur waarin gekeken wordt naar mogelijke oplossingen. Daarnaast is het zo dat de meeste projecten een doorlooptijd hebben van enkele jaren of meer.

Biogas wordt genoemd als mogelijk alternatief voor grootschalige duurzame opwek, dit valt echter onder de noemer 'warmte' en zal daar verder onderzocht worden. Ook valt kernenergie onder mogelijke alternatieven, echter is kernenergie en aanverwante technieken niet realiseerbaar in de scope van deze RES 1.0 (2030) en wordt om die reden ook niet meegenomen.

De afstand tot windturbines en mogelijke gezondheidsproblemen worden genoemd in relatie tot windturbines. Er is bestaande wetgeving rondom deze thema's waar wij ons aan dienen te houden.

De zonneladder is een terugkerende vraag waarbij het van belang is te weten dat de zonneladder niet volgtijdelijk is. Dit houdt in dat de trappen van de ladder, mits goed onderbouwd, gelijktijdig kunnen worden doorlopen. Landbouwgrond is alleen goed onderbouwd mogelijk.

De 1200 GWh is een gezamenlijke opgave voor de gehele regio waarin we samenwerken om deze opgave te realiseren. Hierbij is er geen exacte verdeling per gemeente omdat niet alle gemeenten dezelfde mogelijkheden hebben in opwek, denk hierbij aan bijvoorbeeld ruimtelijke inpassing. De 1200 GWh wordt haalbaar geacht, ook omdat we niet alles wat in de pijplijn zit meerekenen (slagingspercentages vanuit NPRES worden aangehouden).

Groei van het verbruik na 2030 is zeker onder de aandacht en zal bij elke iteratie van de RES verder bekeken worden.

De grootte van windturbines is gebaseerd op wat passend is voor het regime van RES Noord en Midden Limburg, de genoemde turbinegroottes zijn meer passen voor wind op zee. De mogelijke combinatie met opwek over de grens met Duitsland gaat voorbij aan onze landelijke opgave die wij dienen in te vullen.

2.4.3 Doorwerking

Geen aanpassingen in de RES 1.0.

2.5 Regionale Structuur Warmte (RSW)

2.5.1 Samenvatting

Er zijn een aantal reacties geplaatst over het waarom, de haalbaarheid en snelheid om van het gas af te gaan. Er wordt gevraagd of aardgas wel zo slecht is, aangezien ze in Duitsland juist op het gas gaan. Daarnaast wordt aangegeven dat het niet realistisch is om oudere woningen (in het buitengebied) van het gasnet af te koppelen.

In de RES wordt aangegeven dat een warmtepomp in 90% van de gevallen de beste oplossing is. Men vindt een warmtepomp op zich een goede oplossing, alleen worden er zorgen geuit over de extra vraag naar duurzame elektriciteit die warmtepompen met zich meebrengen en hoe we dit gaan realiseren. Daarnaast is een warmtepomp niet voor iedereen (financieel) mogelijk en wordt aangegeven dat er bij een individuele warmteoplossing evengoed naar collectieve voordelen gekeken kan worden. Wat betreft groen gas worden er opmerkingen gemaakt over de beschikbaarheid van groen gas, of we onszelf niet te rijk rekenen en dat we het op een gering aantal plekken (binnen Limburg) maar moeten produceren. Waterstof op het huidige gasnet en aquathermie worden als kansrijk gezien. Geothermie heeft extra onderzoek nodig vanwege de gevaren. Het wordt als positief ervaren dat de RES ingaat op Ecovat als potentieel kansrijk lokaal project voor restwarmte. Het wordt als jammer gevonden dat er geen afstand wordt genomen van de verbranding van houtige biomassa gezien de bekende negatieve effecten. Tot slot wordt er aangegeven dat er veel koppelkansen zijn met de glastuinbouw.

2.5.2 Antwoord

De RES is een uitvoering van het landelijk klimaatakkoord, dat weer volgt uit het Parijs akkoord. Naast de opdracht om een RES op te stellen ligt er vanuit het klimaatwet ook de opdracht om uiterlijk 2050 van het aardgas te zijn. Dat is een gegeven en hierin hebben we als RES-organisatie geen keuze om van af te wijken. De werkelijkheid over de situatie in Duitsland ligt iets genuanceerder. Ook Duitsland heeft – net als Nederland – de ambitie om in 2050 een CO_2-neutrale energievoorziening te hebben en dus ook te stoppen met aardgas voor de verwarming van woningen. Omdat Duitsland zo snel mogelijk af wil van olieketels is er ook een forse premie voor de vervanging van deze ketels door een hr-ketel of een warmtepomp, met name in gebieden waar al een gasnet ligt. Het is een logische tussenstap die snel veel kan opleveren.

We hoeven niet op relatief korte termijn van het aardgas af. We hebben daarvoor een transitieperiode van 30 jaar (t/m 2050). Dat geeft ruimte om bestaande duurzame technieken verder te ontwikkelen en innovatieve ontwikkelingen mee te nemen.

We willen daarbij nadrukkelijk een onderscheid maken dat we van het aardgas afgaan en niet per definitie van al het gas. Er blijven mogelijkheden om het gasnetwerk te blijven gebruiken voor bijvoorbeeld groen gas of waterstofgas. Dit zijn allebei technieken die we nadrukkelijk verkennen in onze Regionale Warmte Structuur.

Opmerkingen over haalbaarheid en betaalbaarheid en specifieke technieken zoals warmtepompen kunnen wij in het kader van de RES niet verder uitwerken. Deze onderwerpen worden door elke gemeente uitgewerkt in de lokale Transitie Visie Warmte (TVW) die elke gemeente uiterlijk eind 2021 moet vaststellen. Bij het opstellen van deze TVW's worden inwoners en belanghebbenden lokaal betrokken.

De taak van de RES op het gebied van warmte is met name afstemmen en kennisuitwisseling. Daarnaast heeft de RES als opdracht om regionaal beschikbare bronnen te verdelen (zoals groen gas en eventueel toekomstige bronnen/dragers als geothermie en waterstofgas).

Recente adviezen van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en de Sociaal-Economische Raad (SER) hebben ons voortschrijdend inzicht gegeven wat betreft de positie van houtige biomassa. Deze bron wordt in de volgende versie van de RES opnieuw tegen het licht gehouden. In RES 1.0 wordt houtachtige biomassa niet uitgesloten, maar zal wel een kritische houding worden aangenomen t.a.v. de toepassing ervan als duurzame energiebron. Voor de gebouwde omgeving in Noord- en Midden Limburg is de rol van houtige biomassa als tussenstap in de warmtetransitie klein, omdat er weinig kansen voor hoogtemperatuur warmtenetten worden voorzien. Aan houtige biomassa is dan ook in de RES geen extra onderzoek gewijd. Gelet op de ontwikkelingen die er zijn gaan we bepaalde zaken nu nog niet wel of niet toestaan. We volgen de onderzoeken en nieuwe ontwikkelingen op dit gebied nauwgezet.

Wel wordt de potentie van groengasproductie uit mest onderzocht als regionale warmtebron, vanwege de aanwezigheid van veehouderijen en de mestproblematiek die hier speelt. Noord- en Midden Limburg is grotendeels een plattelands gebied en een regio waar de exploitatie van warmtenetten zoals in stedelijke gebieden in de meeste situaties niet zal leiden tot de meest economische businesscases. Een ander gegeven is dat er naar ratio weinig bovengemeentelijke restwarmtebronnen in de regio beschikbaar die procentueel van betekenis zijn. Een van die bovengemeentelijke warmtebronnen die wel een economisch potentiële betekenis kan zijn is groengas. Het voordeel voor de bebouwde omgeving is dat we met groengas op de laagste maatschappelijke kosten een aanzienlijk deel van de duurzame warmtevraag in de regio kunnen voldoen. Met de groengas potentie in de regio (Noord- en Midden Limburg) zouden tussen de 40.000 en mogelijke bovengrens van 100.000 woningen kunnen worden aangesloten op groengas. Met de combinatie Groengas/ Hybride pomp kunnen gaan tot een equivalent van 120.000 tot mogelijk 310.000 woningen. We zitten nog aan de voorkant van deze nieuwe ontwikkeling ,maar gezien de uitdaging en maatschappelijke impact voor het verder verduurzamen van de warmtevraag komt de groengas potentie ons zienswijze in eerste aanleg het beste tot zijn recht aan de bebouwde omgeving, in ieder geval voor de korte/middellange termijn.

Naar dit groen gas is ook vraag uit andere sectoren die buiten de RES vallen. De RES organisatie is zich bewust van dit verdelingsvraagstuk en gaat daarom uit van isolatie en efficiënt gebruik van gas (zowel aardgas nu als evt. groen gas in de toekomst). De keuze voor bepaalde techniek is echter niet aan de RES, maar aan gemeenten in hun Transitievisie Warmte. Het RES-onderzoek naar groen gas dient als inhoudelijke basis voor het proces in de gemeente.

Geothermie heeft potentie, maar moet in Noord- en Midden Limburg verder onderzocht worden. Daarbij worden ook de eventuele gevaren meegenomen. Indien relevant wordt dit in volgende versie(s) meegenomen.

2.5.3 Doorwerking

In RES 1.0 wordt houtachtige biomassa niet uitgesloten, maar zal wel een kritische houding worden aangenomen t.a.v. de toepassing ervan als duurzame energiebron. De tekst hierover wordt opnieuw bekeken en eventueel kleine aanscherpingen worden aangebracht.

2.6 Doorkijk 2030-2050

2.6.1 Samenvatting

De reacties hebben met name betrekking op inhoudelijke onderwerpen en niet persé op de doorkijk. Daarbij wordt er aandacht gevraagd voor alternatieve technieken zoals kernenergie en waterstof.

Kernenergie valt niet onder de opgave van de RES, keuzes over kernenergie worden op landelijk niveau gemaakt. Op dit moment zijn er geen zoekgebieden voor kernenergie aangewezen in Limburg, maar de Provincie Limburg sluit kernenergie op termijn niet uit als energiebron. Dit alles neemt niet weg dat Limburg zich laat informeren over de laatste ontwikkelingen rond kernenergie. Daarom sluit Limburg aan bij de marktconsultatie kernenergie.
Ditzelfde geldt ook voor waterstof. De provincie heeft een waterstof agenda opgesteld. Zij volgen de ontwikkelingen en kijken naar de kansen voor Limburg, o.a. door middel van pilots. Daarbij geldt ook dat

Er zijn ook insprekers die vinden dat er nog te weinig wordt gedaan. Maar dat zijn voornamelijk zaken buiten onze eigen positie, die kunnen landelijk worden aangepakt. En afsluitend wordt er om context gevraagd. Hoe verhoudt ons bod zich tot de energievraag in de toekomst?

2.6.2 Antwoord

Kernenergie: Wij gaan niet over plaatsen van kerncentrale. Op dit moment zijn er enkele locaties voor kernenergie aangewezen in Nederland, die bevinden zich niet in Limburg. Het bod voor de RES bestaat uit zon- en windenergie, wel hebben wij een passage bijgevoegd over kernenergie. De Provincie Limburg houdt zich wel bezig met kernenergie van de Provinciale Energiestrategie (PES). Op dat niveau worden hierin keuzes gemaakt.

Waterstof: We kijken nu naar bewezen technieken tot 2030, daarmee sluiten wij technieken voor langere termijn niet uit. Eerste proeven waterstof lopen nu, maar dat het voor nu voornamelijk gebruikt wordt in industrie en mobiliteit.

Bovennationaal: afstemming vindt plaats op gemeentelijk niveau, de grensgemeentes voeren hierin de gesprekken.

2.6.3 Doorwerking

Geen aanpassingen in de RES 1.0.

2.7 Uitvoering RES 1.0

2.7.1 Samenvatting

Twee gemeentelijke fracties spreken zich uit voor een onderzoek in de meerwaarde van een energiebedrijf. Enerzijds verder onderzoeken wat dit voor inwoners zou kunnen betekenen en aan de andere kant zelf een positie in de markt in te nemen.
Er zijn nog enige vragen op het gebied van de verankering van de RES. Aan de ene kant een suggestie om het uitvoeringsconvenant vast te leggen door gemeenteraden, gelijktijdig met de RES 1.0. Daarnaast ook de vragen over hoe die lokale vastlegging wordt geregeld en bij welk gremium dit zou moeten plaatsvinden.
Ten slotte een signaal dat monitoring van belang is en of er een mogelijkheid is om aansluiting te vinden met de KPI's die zijn opgenomen in de PES (Provinciale Energiestrategie).

2.7.2 Antwoord

Het verder onderzoeken van een energiebedrijf is binnen de RES aan de orde. Er is op dit moment nog maar één voorbeeld van zo'n energiebedrijf. Wij zoeken dit richting de RES 2.0. verder uit om op basis van gedegen onderzoek te bepalen hoe en op welke manier dit een meerwaarde kan vormen.
De samenwerking met andere partijen wordt deels geborgd in de omgevingswet. De samenwerking met andere beleidsterreinen zoals het onderwijs wordt gezocht op provinciale schaal. In de Provinciale Energiestrategie (PES) is dit nader uitgewerkt. Als RES kijken wij hoe wij hierop kunnen aanhaken en in ondersteunen. Dat geldt ook voor de KPI's uit de PES.

2.7.3 Doorwerking

Geen aanpassingen in de RES 1.0.

3. Webinar inwoners en klankbordgroep

3.1 Webinar inwoners

In het gesprek met de inwoners is veel informatie gedeeld over wat de RES inhoud en waar deze wel over gaat en waarover niet. Vanuit de deelnemers werden vragen gesteld over windenergie in eigen gemeenten, de rol van energiecoöperaties, nieuwe technieken en de betrokkenheid van burgers. Aan de deelnemers is gevraagd welke onderwerpen zij graag mee willen geven aan de RES. Hieronder een aantal hoofdlijnen uit de ruim 30 reacties.

Door een aantal inwoners is de oproep gedaan om te blijven informeren op een begrijpelijke manier, burgers een rol te geven in het proces en kennis te delen bijvoorbeeld via een interactief platform. Maak burgers enthousiast om mee te doen en vergeet ook de jongeren en scholen niet, het gaat om hun toekomst.

Eerlijk en sociaal, rechtvaardig en betaalbaar, voorkom energie-armoede. Daarbij is ook lokaal eigendom veelvuldig genoemd, coöperatief ontwikkelen en niet alleen lasten maar juist ook lusten te laten landen in de regio en de wens om de schaarse ruimte zoveel mogelijk te sparen.

Ook de doorkijk naar de toekomst kwam naar voren door verzoek om oog te hebben voor de grote opgave na 2030 en innovatieve energietechnieken. De oproep werd gedaan om als overheden daadkrachtig te zijn, duidelijk te zijn over de doelstellingen en toekomstvisie bijv. voor warmte. Laat concreet zien wat de RES betekent en hoe de burger mee kan doen en wat het hem oplevert.

3.2 Klankbordgroep

Tijdens de klankbordgroep bespreking zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest die wij in de thematische beantwoording zo veel mogelijk hebben meegenomen.

<u>Samenvatting</u>
Op het gebied van warmte werd er aandacht gevraagd voor de drukte in de bodem, groens gas en om erkenning van de grote van de opgave. We zijn ons bewust van de grote van de opgave, we werken samen toe naar een einddoel: 2050. In dit proces gaan we nog veel stappen zetten en ook veel leren. Daarbij zijn we ons ook bewust van de drukte in de bodem. We kijken ook nogmaals goed naar de tekst voor groen gas en verduidelijken deze.
Op het gebied van besparing was er eenduidigheid. De inzet van de RES 1.0 werd gesteund. Hierbij werd er gevraagd om nog meer aandacht voor bedrijventerreinen. Deze zijn voldoende meegenomen in het RES 1.0 document.
Voor grootschalige opwek werd er aandacht gevraagd voor de impact op het energienetwerk. Daarbij moet er goed nagedacht worden over de mix zon en wind. Nieuwe technieken, als waterstof, werden ook aangehaald. Echter vormen deze geen onderdeel van het RES bod, de RES richt zich op technieken die ons helpen om de doelstellingen in 2030 te halen. Waterstof is geborgd bij de provincie en ook landelijk.
Bij het onderdeel participatie werd aandacht gevraagd voor de scherpte in de tekst. Hierin zijn enkele aanpassingen doorgevoerd van concept naar definitieve RES 1.0. Hiervan zijn we ons

bewust, maar de tekst staat nog steeds voor het ambitieniveau om, bijvoorbeeld, het streven van 50% lokaal eigendom te realiseren.
Al met al is de klankbordgroep in grote lijnen tevreden met de RES 1.0. De opmerkingen die zij ons meegegeven hebben worden meegenomen in het RES proces en waar nodig worden er aanpassingen doorgevoerd.

4. Beantwoording individuele reacties

4.1 Gemeenteraden

G01	
Algemeen	We moeten er alert op zijn en blijven dat de RES niet treedt in de gemeentelijke autonomie en dat de RES en de gemeentelijke projecten voor duurzame opwek elkaar niet mogen frustreren. Ons pleidooi is om dat maatwerk aan gemeenten te bieden, niet alleen op papier, maar vooral ook in de praktijk.
Opwek	• De zonneladder niet toevoegen aan de RES 1.0. Zowel zon op dak, als zonneweides als windparken naast elkaar nodig om onze energiedoelen te halen. • Geen zoekgebied voor grootschalige opwek van energie in gemeente Echt-Susteren opnemen in de RES, dit strookt niet met gemeentelijk beleid. • "landschapsprincipes bijlage 9 beschouwen we in Echt-Susteren als hulpmiddel maar niet als voorwaarde. Ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit zijn een gemeentelijke bevoegdheid. • Voorbeelden van landschapsprincipes die wij niet delen: - Zet alleen in op geschikte gebieden binnen de potentiekaart voor grootschalige opwek. - Voorkom dat kleinschalige initiatieven toekomstige kansrijke initiatieven belemmeren. - Voorkom stapeling van kleinere initiatieven, waardoor het draagvermogen van het landschap overschreden wordt. - Niet eens met dat in de RES 1.0 is opgenomen dat de ruimtelijke afspraken uit de RES (landschapsprincipes- en matrix) vertaald gaan worden in het gemeentelijk omgevingsbeleid. Voorgesteld wordt om expliciet te benoemen dat de landschapsprincipes en matrix richtinggevend bedoeld zijn en dat er ruimte blijft voor gemeentelijk maatwerk. " - Regionale programmering: - De vraag of een ontwikkeling bijdraagt aan landschappelijke kwaliteit mag niet beoordeeld worden op basis van de landschapsprincipes en de matrix uit de RES 1.0. Dat is aan de gemeente ter beoordeling. Regionale afstemming/programmering is aan de orde vanaf 25 hectare zon (deze lijn ook doortrekkend naar zon op dak en wind). - De huidige inventarisatie van projecten, mag niet gebruikt worden als onderlegger voor regionale programmering in de toekomst, raakt gemeentelijke autonomie en zijn nog geen regionale afspraken over gemaakt. - Regionale programmering mag niet bepalend zijn voor de uitvoerbaarheid van de projecten in de afzonderlijke gemeenten. Regionale afstemming kan dan het enige middel zijn, waarbij het

	uiteindelijke besluit, na afstemming met de netbeheerder, bij de gemeente blijft liggen.
Antwoord	Algemeen: • Eens, met de RES kijken we naar complexe en grensoverschrijdende vraagstukken die we alleen kunnen oplossing door samen te werken. De RES geeft richting, maar komt niet in plaats van lokaal beleid. Opwek: • Echt-Susteren is op verzoek niet opgenomen in zoekgebieden. • De zonneladder is niet volgtijdelijk, zie thematisch antwoord. Voor landschap is in de RES 1.0 afgesproken dat er richtinggevende principes worden uitgewerkt voor de landschappelijke inpassing en transformatie, zie thematisch antwoord. Er is geen afspraak gemaakt dat ruimtelijke afspraken uit RES vertaald worden in gemeentelijk beleid. Landschapsmatrix en principes zijn handreikingen. • Voor projecten en de impact op netwerk is afgesproken dat we met elkaar afstemmen in geval van projecten zon met een oppervlak boven de 10 ha, zodat we de haalbaarheid van projecten kunnen vergroten (zie ook schaarste thematisch antwoord). Deze afspraak is een werkafspraak en kan in overleg nog wijzigen. Er zijn inderdaad nog geen afspraken over wat te doen boven deze grens, er wordt in RES verband gewerkt aan een voorstel (afwegingskader).
Doorwerking	-
G02	
Algemeen	De gemeente moet de raad beter en vaker informeren over de ontwikkelingen binnen de RES.
Doorkijk	Kernenergie moet ten minste benoemd worden in de RES.
Antwoord	Algemeen: • Iedere gemeente is verantwoordelijk voor het informeren van de eigen raadsleden Doorkijk: • Zie voor beantwoording kernenergie de samenvatting.
Doorwerking	-
G03	
Algemeen	• Zorg ervoor dat er vanuit andere klimaattafels geen ontwikkelingen ontstaan die de ambities/acties uit de RES teniet doen. Bijvoorbeeld grote energie slurpende ontwikkelingen in onze regio. • Kijk naar mogelijkheden en ontwikkelingen over de grens. Bijvoorbeeld in Duitsland. • Ondernemers die een bedrijfsdak vol willen leggen met zonnepanelen krijgen op dit moment geen SDE-subsidie omdat er een negatieve transport indicatie is. Hoe lossen we dit voor de kortere termijn op?

Besparing	• In hoeverre wordt er gekeken binnen de vergunningverlening of het verplichten van het plaatsen van zonnepanelen op nieuwe gebouwen mogelijk is? • Iedereen moet mee kunnen doen met de energie transitie. Energieloketten (informatieverstrekking) en leningen zijn aangereikte voorstellen. De vraag is of dit voldoende is om de stelling uit te laten komen (een lening moet terugbetaald worden). • Zorg ervoor dat inwoners met koopwoningen en een kleine portemonnee en/of een sterk verouderde woning niet gestraft, maar geholpen worden. Niet alle huishoudens kunnen de benodigde maatregelen doorvoeren met de voorgestelde maatregelen in de RES 1.0.
Participatie	• Hoe bepaal je de grootte van het gebied die betrokken wordt rond de ontwikkeling van een windpark ? • Wat als het streven van 50% eigenaarschap niet wordt gehaald?
Opwek	• Hoe zeker is het dat de windturbines worden geplaatst in een gemeente. Wat als de gemeenschap de zoekgebieden niet ziet zitten? • Hoe realistisch is de planning van de RES gezien de grote uitdaging in de energie-infrastructuur? • Afstanden voor windturbines t.o.v. verschillende (kwetsbare) objecten vastleggen in de RES, zodat daar geen discussie meer over ontstaat. • Stel eisen aan de duurzame productie van zonnepanelen. • Hoe borgen we dat de tijdelijke bestemming voor de opwek van energie teruggaat naar de oorspronkelijke bestemming (bijvoorbeeld landbouw)? En dat we daarna gaan kijken welke mogelijke andere bestemming er op dat moment het beste past. • Ondernemers die zonnepanelen op hun daken willen leggen, krijgen op dit moment (in Horst aan de Maas) geen SDE-subsidie vanwege de negatieve transport indicatie. Hoe lossen we dit op korte termijn op? • Hoe voorkomen we dat agrariërs, die financieel aantrekkelijke aanbiedingen krijgen, vruchtbare grond ter beschikking stellen voor energieprojecten?
Antwoord	Algemeen: • Andere ontwikkelingen worden meegenomen in de RES, zie thematische beantwoording. • Deze problematiek is bekend en dit vraagstuk ligt momenteel bij de netbeheerder. Besparing: • Dit zijn aandachtspunten voor de uitvoering en we houden rekening met mensen met een kleine portemonnee uit het perspectief van sociale duurzaamheid. Participatie:

	• 50% lokaal eigendom is een streven en geen harde eis, zie antwoord samenvatting. • Wat lokaal en wat de omgeving is dat is per project verschillend, zie antwoord samenvatting. Opwek: • De zoekgebieden zijn slechts een indicatie er is geen enkele zekerheid dat daar daadwerkelijk een turbine komt. Mocht het tot een aanvraag komen zijn er uiteraard in de vergunningprocedure de reguliere inspraak en bezwaar mogelijkheden. • De RES planning loopt voor nu tot 2030, voor die periode zit een groot deel in de pijplijn met een bepaalde mate van realiteit. De netbeheerder zit om die reden ook nadrukkelijk aan tafel en er wordt op verschillende plaatsen aan netuitbreiding gewerkt, daarnaast kennen veel projecten een doorlooptijd van meerdere jaren. • Met betrekking tot afstand van de windmolens wordt rekening gehouden met bestaande wetgeving (zie thematisch antwoord). • De sector pakt duurzame productie voortvarend op, er lopen verschillende initiatieven met betrekking tot recycling en ook wordt er veel onderzoek gedaan naar materialen (minder schaarse materialen gebruiken). Zo zijn er bijvoorbeeld sector afspraken over ontmanteling van zonneparken na gebruik. • In principe staat de vergunningverlener hier aan de lat of een project verwijderd dient te worden na afloop. Een gemeente kan dit bepalen in de overeenkomst met de initiatiefnemer. • Tot de netuitbreiding is gerealiseerd is dit moeilijk te realiseren. Mogelijkheden zijn de teruglevering te beperken, opslag realiseren. De netbeheerder onderzoekt nu ook of zij de reservecapaciteit kan inzetten. • Vanuit de provinciale zonneladder (omgevingsverordening) kan dit uitsluitend als dit heel goed onderbouwd wordt.
Doorwerking	-
G04	
Participatie	• Alle inwoners actief betrekken, duidelijke informatie geven en de voordelen van de energietransitie laten zien zodat er draagvlak ontstaat. • Positief dat de RES zich duidelijk uitspreekt voor het realiseren van minimaal 50% lokaal eigendom bij grootschalige zon- en windprojecten. Voor grotere helderheid over het begrip ‘lokaal eigendom’ zou nog beter geformuleerd kunnen worden, dat het gaat om collectief eigendom van de betrokken lokale gemeenschap. • Wij zijn van mening dat lokale energiecoöperaties alle steun verdienen en daarom zijn wij voorstander van een stevig regionaal duurzaamheidsfonds, dat ook subsidies geeft als de gelden niet meteen terugvloeien.

Besparing	Waar staan in het Ontwerp RES 1.0 echt haalbare (financieel, technisch en maatschappelijk) besparingsvoorstellen? Veel mensen hebben geen geld voor isolatie en energiezuinige apparaten. Er dreigt energie-armoede.
Antwoord	Participatie: Zie de samenvatting van de reactie participatie. Besparing: • Er zijn lenigen beschikbaar bij Rijk, Provincie en diverse gemeenten ter ondersteuning van vast goed eigenaren. Niet alles kan gesubsidieerd worden. Dat is financieel niet houdbaar. Overigens zetten wij in op maatregelen die zich binnen 5 tot 10 jaar terugverdienen. • Kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren kunnen worden ondersteund via een gezamenlijke aanpak, welke door de Provincie i.s.m. de RES-regio en gemeenten wordt uitgevoerd, met subsidie van het Rijk. Dit is opgenomen in de RES, en wordt verder uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma.
Doorwerking	-
G05	
Samenvatting	
Algemeen	Waarom maken we het niet mogelijk om onze opwek middels obligaties te financieren? Particulieren hebben voor miljarden op de bank staan. Door obligaties uit te geven, kunnen we de projecten betalen.
Participatie	• De RES is voor inwoners lastig te begrijpen, graag aandacht voor begrijpelijke taal - communicatie en bewustwording • Streef naar 100% lokaal eigenaarschap
Opwek	• Niet alleen de financiering van opwek zou lokaal moeten zijn, ook de afname. • Er komt veel landbouwgrond vrij en er moet meer natuur komen. Zorg dat grootschalige opwek dit niet in de weg zit.
Warmte	Het verbranden biomassa levert as op. De nutrienten mogen niet teruggebracht worden, omdat dat als chemisch afval wordt gezien. Graag landelijke aandacht voor deze regelgeving.
Antwoord	Algemeen: • Er is onderzoek bedaan naar de behoefte en mogelijkheden voor een regionaal energiebedrijf. Dit heeft de nodige tijd en voorbereiding nodig. Voorgesteld is om het energiebedrijf op te richten als een groeimodel, waarbij wordt gestart met een eerste stap: het bundelen van kennis en ervaring binnen de huidige netwerkorganisatie Participatie: • Voor het betrekken zien wij de webinar van februari 2021 als de start, zie antwoord samenvatting. • Ten minste 50% lokaal eigendom is een streven, meer kan altijd. Opwek: • Partijen kunnen ervoor kiezen lokale duurzame energie in te kopen, gemeentes kunnen dit via hun inkoopbeleid regelen (waar dit nu ook

	wordt opgepakt). Binnen het Nederlandse energiesysteem is dit niet afdwingbaar. • Inpassing is een zorgvuldig proces waar binnen de RES veel aandacht voor is en er wordt ook een landschappelijk kader ontwikkeld. Warmte • Dit valt buiten de RES en hier is al landelijk aandacht voor.
Doorwerking	-
G06	
Algemeen	• Het lijkt ons goed om toch te bekijken of een gezamenlijke visie tussen economie, landbouw, natuur enz. kansen biedt. Wij hebben behoefte aan een overzicht in bullets wat de kaders uit de RES zijn. • Gemeenten moeten beter worden ondersteund worden, zodat we kunnen versnellen.
Participatie	• Wat ons betreft wordt de 50% lokaal eigendom gehanteerd per project en dus niet een gemiddelde op regionaal niveau. • Neem inwoners nu al meer mee. Laat een afspiegeling (inwoners vanuit verschillende gemeenten met verschillende visies over de energietransitie) zitting nemen in een klankbordgroep. Laat ze daarnaast zitting nemen aan de tafels waar coproductie plaatsvindt. Neem al dan niet een referendum af waarvan de uitkomsten worden meegenomen.
Besparing	• Het zou verstandig zijn als deze professionele adviseurs (hopelijk ook onafhankelijk en dus niet gebonden aan commerciële partijen) namens de gemeente of namens het RES opereren. Vertrouwen vanuit de inwoner naar een adviseur is belangrijk.
Warmte	• Ga niet te snel af van het aardgas. Eerst isoleren in combinatie met windparken en kleinschalige zonnepanelen. • Productie van biogas moet maar op enkele plaatsvinden i.v.m. afhankelijkheid veehouderij. • Het toekomstig aanbod van bioafval moet in verhouding staan met de capaciteit van de ontwikkelde/ nog te ontwikkelen centrales. • Wij zijn tegen het gebruik van biomassa in alle vormen met als uitzondering biogas. Wel een gering aantal producenten voor biogas op zevenellen of Chemelot en alleen producenten binnen de Limburgse Grenzen. • Opstoken van hout moet worden uitgesloten.
Doorkijk	Het is jammer dat er binnen de ontwerp RES nog te weinig aandacht is besteed aan enkele ontwikkelingen zoals thoriumenergie, maar bovenal waterstof en opslag in batterijen. Het laatste biedt veel uitkomsten wat betreft de net capaciteit. In onze ogen zouden deze ontwikkelingen meer aandacht verdienen en een meer prominente plaats moeten krijgen in de RES 1.0.

Uitvoering	Wij zijn zeer enthousiast over een regionaal energiebedrijf. Vanuit ons bestaat er de behoefte om hier vanuit het RES meer 'energie' in te steken. Dit idee zou namelijk de markt op z'n kop zetten en daarmee grote stappen kunnen maken.
Antwoord	Algemeen: • In de verankering van de RES in het lokale omgevingsbeleid van gemeenten wordt deze integraliteit opgezocht, zie verdere beantwoording in thematische beantwoording. • De RES is aan het onderzoeken hoe ze gemeenten verder kunnen ondersteunen. Participatie: • Ten minste 50% lokaal eigendom is een streven en geen harde eis. Een gemeente kan er wel voor kiezen om 50% lokaal eigendom per project vast te leggen in hun eigen omgevingsvisie, zie antwoord samenvatting. • Voor het betrekken zien wij de webinar van februari 2021 als de start, zie antwoord samenvatting. Besparing: • Hier zijn we het mee eens. De professionele adviseurs zullen gaan werken in opdracht van gemeenten of de RES. De RES werkt het uitvoeringsprogramma nog verder uit, zie thematisch antwoord. Warmte: • We hebben dertig jaar om stap voor stap van het aardgas af te gaan, zie thematische beantwoording. • Gezien het feit dat warmtenetten economisch moeilijk uitvoerbaar zijn in onze regio en er weinig bovengemeentelijke warmtebronnen zijn, kan groen groes een grote economische betekenis hebben. • Biomassa heeft nader onderzoek nodig, zie onderwerp biomassa in thematische beantwoording. Doorkijk: • Zie beantwoording met betrekking tot nieuwe technieken in de samenvatting van doorkijk. Uitvoering • De mogelijkheden tot een regionaal energiebedrijf worden verder onderzocht richting de RES 2.0.
Doorwerking	In RES 1.0 wordt houtachtige biomassa niet uitgesloten, maar zal wel een kritische houding worden aangenomen t.a.v. de toepassing ervan als duurzame energiebron. Gelet op de ontwikkelingen die er zijn gaan we biomassa niet nu al uitsluiten. We volgen de onderzoeken en nieuwe ontwikkelingen op dit gebied nauwgezet.
G7	
Algemeen	• Er is goed geluisterd naar lokale inbreng op regionaal niveau. • De inzet op samenwerking is cruciaal: versterking van lokale samenwerking groeien naar regionale samenwerking

	• Wij verzoeken u kennis te nemen van deze Duurzaamheidsagenda en deze te betrekken bij de verdere RES-uitwerking.
participatie	• Daarmee is een energiebedrijf nog niet aan de orde, niet te snel een kerstboom optuigen • Laat coöperaties/samenwerkende partijen van elkaar leren en samen ontwikkelen. En zorg dat deze voor eenieder toegankelijk blijven. Accent ligt vooral op Lokaal Streven naar meer dan 50% eigenaarschap handhaven. Voor ons zelf 100%. • De relatie wordt gelegd met andere sectoren in de samenleving die een grote overgang doormaken: landbouw, transport, mobiliteit. 'Samen versterken we elkaar', Dat is goed maar in die sectoren zien we eerder remming op de energietransitie. Het zou goed zijn als vanuit de RES een aantal cruciale aspecten benoemd worden waar RES samen met genoemde sectoren aan moet werken, bv verkleinen van de veestapel; inperken van vleesproductie, een economie die niet langer alle hoop vestigt op eindeloze groei op een eindige aarde. • Burgers actief betrekken, belangrijk is bewustwording over anders produceren en consumeren. • tekortschietend draagvlak grootschalige opwek: er wordt te weinig ingegaan op de vraag of er voldoende draagvlak voor dergelijke grote projecten is bij de bevolking. • de RES heeft een geringe doorzettingsmacht, zwaartepunt uitvoering ligt bij lokaal maatwerk. Dit mag geen vrijbrief zijn voor bestuurders en raadsleden die bang zijn voor NIMBY-protesten vanuit de eigen bewoners en onder het mom van maatwerk in gebreke blijven hun aandeel te leveren aan de noodzakelijke energietransitie. Mogelijk zou in de RES-notities de positieve mogelijkheden van de energietransitie benadrukt kunnen worden, zeker als bij die transitie het uitgangspunt geldt van minimaal 50% - of liefst meer! – collectief lokaal eigenaarschap. • bij energietransitie hoort ook een transitie in tijdgeest. Er moet nog veel gebeuren om de urgentie over te brengen naar de bevolking en de bevolking mee te krijgen. We kunnen niet blijven koersen op een geïndividualiseerd mensbeeld dat ons voor een groot deel in de huidige klimaatproblemen heeft gebracht. Het is jammer dat dit inzicht niet in de RES tot uiting komt.
Besparing	• Ludieke manieren bedenken om hier gestalte aan te geven en partijen te betrekken. • Wie beslist over het cafetariamodel regionaal ontzorgingsprogramma energiebesparing? Raad of college en als dit het college is worden de raden dan nog op z'n minst geconsulteerd?
Opwek	• amendement duurzaamheidsagenda; zonneladder Peel en Maas • zorg dat eigenaren/buurten iets hebben aan het versnellingsteam zon-op-dak. Aansluiten bij provinciale regeling maatschappelijk vastgoed. Inzetten op nieuwe technieken, experimenteren levert nieuwe inzichten.

	• vooral inzetten op rendement voor lokale omgeving • Kijk ook naar andere bronnen van duurzame energieopwekking zoals kernenergie, kernfusie, thorium en waterstof. Door alleen maar naar zon- en windenergie te kijken, ontstaat er geen draagvlak. Windturbines passen niet in het open landschap en op agrarische gronden is geen plaats voor zonneparken. • Landschap beperkt benutten voor zonneparken. Zonnecellen worden steeds efficiënter, dus minder volume is wenselijk.
Warmte	• Restwaarde wel zoveel mogelijke benutten en ervaring opdoen lokale samenwerkingen. Initiatieven zoals Ecovat juist meer ruggesteun/tempo geven. • Twee redenen waarom we het niet eens zijn om voor 90% van de gevallen voor een individuele warmteoplossing te kiezen. Ten eerste (een principiële reden) omdat warmtebronnen een collectief goed zijn. Het gebruik van zo'n goed moet gebeuren in het belang van allen en niet in het belang van mensen die geld hebben voor een warmtepomp. De tweede reden is dat een hoog percentage woningbezitters in onze regio onvoldoende financiële middelen hebben voor een warmtepomp. • In de RES staat dat biomassa alleen voor vergisting (groengas) wordt gebruikt, maar er wordt geen afstand genomen van het verbranden van houtige biomassa . Gezien de reeds langer bekende inzichten over de kwalijke aspecten, vinden wij dit jammer. • Positief is dat de RES ingaat op Ecovat als een potentieel kansrijk lokaal project. Laat dat een aansporing zijn om vaart te zetten en dit lokale project te steunen.
Doorkijk	• Neem andere bronnen van duurzame energieopwekking mee, zoals onder andere kernenergie alsmede alle andere innovaties op het gebied van kernfusie en thorium alsmede ook gebruik waterstof. • Zijn de investeringen wel rendabel te krijgen. Gaat er niet te veel warmte verloren. Nieuwe ontwikkelingen zoals waterstof kunnen een oplossing zijn.
Uitvoering	• Regionale afspraken zijn in convenant verankerd, zodat men elkaar er op aan kan spreken Lokaal uitvoering aan geven verdient nog uitwerking evenals het financiële stuk.
Antwoord	Algemeen: • Reactie wordt ter kennisgeving aangenomen. Participatie: • De mogelijkheden van een energiebedrijf worden verder onderzocht richting de RES 2.0.

	• In het RES proces vindt kennisdeling plaats, niet alleen tussen de partners maar ook door gesprekken met regionale belanghebbenden. • Naast eigenaarschap benadrukken wij ook dat betrokkenheid van de omgeving van groot belang is, de omgeving moet van A tot Z betrokken worden. • De samenwerking met andere sectoren is belangrijk. In de uitvoering wordt gekeken hoe we dit concreet vorm kunnen geven. • Voor het betrekken zien wij de webinar van februari 2021 als de start, zie antwoord samenvatting. • De mind set bij gemeenten is positief, zie antwoord samenvatting. • Urgentie creëren is belangrijk. De RES kan daarvoor lobbyen, dit nemen we mee in de uitwerking van de uitvoering. Zie ook antwoord samenvatting. Besparing: • Voor energiebesparing en (kleinschalige) opwek met zon op daken zullen wij o.a. publiekscampagnes uitvoeren. • De keuze over het cafetariamodel is primair aan het college, de raden zullen aan zet zijn voor het beschikbaar stellen van budget voor de uitvoering van de gekozen onderdelen. Warmte: • Niet sturen op de inzet van (kleinschalige) initiatieven zoals van Ecovat, maar wel onderzoek doen naar de lokale mogelijkheden en samenwerking waarbij Ecovat een van de middelen kan zijn, een dergelijke specifieke techniek is geen doel op zich. • Inzet van warmtepompen wordt nader uitgewerkt in de TVW van iedere gemeente, zie onderwerp warmtepomp in thematische beantwoording. • Biomassa heeft nader onderzoek nodig, zie onderwerp biomassa in thematische beantwoording. Opwek: • Zonneladder, zie thematisch antwoord. • De RES werkt al samen met de Provincie. We zullen de tips meenemen. • Kernenergie is niet realiseerbaar in de scope van deze RES 1.0 (2030). Zie thematisch antwoord doorkijk 2030 – 2050. • Wind op land is voor de regio van belang op de vastgestelde opgave te behalen. Landbouwgrond voor zonnepanelen is alleen onderbouwd mogelijk, zie zonneladder thematisch antwoord. Doorkijk: • Keuzes voor kernenergie en waterstof vallen niet onder de RES, zie hiervoor de samenvatting doorkijk. Uitvoering: • Het vervolg na het uitvoeringsconvenant, daar wordt nu nog aan gewerkt.

Doorwerking	Verduidelijken tekst potentie groen gas In RES 1.0 wordt houtachtige biomassa niet uitgesloten, maar zal wel een kritische houding worden aangenomen t.a.v. de toepassing ervan als duurzame energiebron. Gelet op de ontwikkelingen die er zijn gaan we bepaalde zaken nu nog niet wel of niet toestaan. We volgen de onderzoeken en nieuwe ontwikkelingen op dit gebied nauwgezet.
G8	
Algemeen	• Uit het stuk blijkt dat de RES eigenlijk de gemeenten verantwoordelijk stellen voor hun eigen beleid en dat de RES aanbevelingen geeft en voorstellen doet hoe projecten van start kunnen gaan. Vreemd. • We stellen een uitvoeringsplan op rondom de regionale warmtetransitie. We stellen een monitoringssysteem op etc. Is dat beleid?? • Hoe gaan Roerdalense vertegenwoordigers zitting krijgen in de diverse werkgroepen en met welk mandaat? • Hoe worden de verschillen tussen gemeenten bepaald en welke gevolgen heeft dat? Bijvoorbeeld bij de productie van groengas in relatie met de opdracht die een gemeente heeft? Hoe wordt vervolgens omgegaan met de energieopbrengsten die daar weer het gevolg van zijn?
Participatie	• Wat zijn de consequenties van de ambitie op sociale duurzaamheid? Het betekent nogal wat? • Is de definitie van lokaal eigendom al bepaald? Zeggenschap? Financieel participant? Vestigingsplaats energie BV's? Aandeelhouder energie BV's?
Besparing	• Wie gaat dan uiteindelijk de besparing realiseren? Wat zit er in dat cafetaria?" • Nieuwe doelstelling 25% minder CO2 dan in 2015: Verlaat men het landelijk uitgangspunt of heeft men geen gegevens meer van 1995-2000? Hoe verhoudt 2015 zich ten opzichte van 1990? Dat moet inzichtelijk zijn en hoe luidt dan de berekening om tot de gestelde doelen te komen? In het ontwerp worden voorbeeld-hoeveelheden van 2017 gegeven, waarom dan niet het jaar 2015 of liever nog 1990? (Zie bijvoorbeeld blz. 44 en verder.) • Er hebben slechts 39 bedrijven voldaan aan de informatieplicht van het ministerie, is de achterstand inmiddels ingelopen? Wat zijn de consequenties enerzijds van het niet leveren van de gegevens en anderzijds van de mogelijk ingelopen achterstand? Gaat de gemeente hier nog acties op in zetten, zo ja welke? Zo nee, waarom niet?
Opwek	• *'We informeren elkaar over grootschalige (pijplijn).....'* enz. enz. • Dit is lastig te begrijpen en de vraag is of dit in de RES thuishoort. • 50 zonnepanelen op dak is al groot?? Moet dat niet minsten 500 zijn? • 10 ha zonnepanelen op land?? Moet dat niet 1 ha zijn?

	• Opwekken in de regio van 1200 gigawatt uur. Wie en hoe?? Hoe wordt de opgave over de gemeentes verdeeld? Op basis van inwoners? Op basis van hectares grondgebied? Op basis van energieverbruik? • Invullen met gerealiseerd, pijplijn en Wellsmeer, en extra inspanning op grootschalig zon op dak.. Is dat voldoende? Om hoeveel zon op dak gaat het dan nog voor de RES en Roerdalen in het bijzonder?
Uitvoering	• Uitvoering RES 1.0, we gaan onderzoeken op welke wijze de regionale samenwerking na 1 juli 2021 voortzetten. Wie moet dat dan weer gaan doen? Welk mandaat ligt bij welk gremium.
Antwoord	Algemeen: • De RES zijn de gemeenten. Samen bepalen we de richting, zie verder beantwoording in thematische beantwoording. • Dit geeft aan hoe we uitvoering geven aan het beleid. • In de huidige werkgroepen zit ambtelijke vertegenwoordiging. Daarnaast is er een raadswerkgroep voor de RES. • De RES kijkt juist over gemeentegrenzen heen. Het onderzoek naar groen gas wordt bovengemeentelijk uitgevoerd. Participatie: • Sociale duurzaamheid is een van de belangrijkste basisbeginselen in de RES. • Definitie lokaal eigendom; Wat lokaal is en wat de omgeving is, is per object verschillend, zie antwoord samenvatting. Besparing: • Besparing wordt gerealiseerd door diverse partijen: de eigenaren van de woningen en gebouwen en gebruikers daarvan. In het hoofdstuk Besparing is aangegeven welke modules / onderdelen voor energiebesparing mogelijk zijn. Gemeenten kunnen kiezen aan welke onderdelen zij willen meedoen / zich voor willen inzetten. • Er zijn alleen landelijke CO2-emissies bekend van 1990, niet per provincie of RES-regio. Zodoende hebben wij 2015 als basisjaar gekozen. Daarop is ook de ambitie van 25% CO2-reductie in 2030 afgestemd (dus t.ov/ 2015). Voor sommige gegevens (bijv. energie labels woningen) hebben gekozen voor (ten tijde van opstellen concept-RES) actuele gegevens, omdat deze het meest actuele beeld geven van de stand van zaken. • Door verschillende gemeenten wordt gewerkt aan het aanschrijven van bedrijven die nog niet voldoen aan de informatieplicht. Daarnaast worden verschillende gemeenten ondersteund in hun energietoezicht. De aanpak verschilt per gemeente. Een probleem bij het energietoezicht is dat de geschatte energieverbruiken in 50% van de gevallen vaak niet blijkt te kloppen waardoor sommige bedrijven niet informatieplichtig zijn. Dit is pas bekend als bedrijven worden

	benaderd. De consequentie van het niet voldoen aan de informatieplicht is dat er geen zicht is op de actuele energieverbruiken en de voortgang van het uitvoeren van energiebesparingsmaatregelen en dus de besparingsverplichting vanuit het klimaatakkoord. Hierdoor is er onvoldoende zicht of de bedrijven voldoende vaart maken met het besparen van energie. Opwek: • Zie thematisch antwoord. • Voor projecten en de impact op netwerk is afgesproken dat we met elkaar afstemmen voor grootschalige opwek projecten. De definitie gegeven voor grootschalige opwek is zorgvuldig afgestemd. Uitvoering: • De huidige partijen gaan gezamenlijk toewerken RES 2.0.
Doorwerking	-
G9	
Participatie	• Hoe gaan we er concreet voor zorgen dat sociale duurzaamheid een feit wordt? • Hoe nemen we inwoners en bedrijven mee in de doelstellingen en de noodzaak om (mede) invulling te geven aan de RES NML? • Communicatiestrategie: communicatie vanuit de RES richting inwoners is noodzakelijk, gemeenten hebben daarin ook hun taak. Alleen met voldoende draagvlak kunnen de doelen bereikt worden. Via welke strategie bereiken én betrekken we onze inwoners, bedrijven etc. Maak het concreet.
Besparing	• Hoe gaan we huiseigenaren (particulieren dan wel coöperaties) bereiken en stimuleren om hun woningen (beter) te gaan isoleren? • Hoe staat het met de verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen/ accommodaties? Geven we het goede voorbeeld?
Opwek	• Wat is de realistisch te verwachten bijdrage (qua GWh) van onze gemeente binnen de doelstellingen van de RES NML? • Is er al zicht op de te verwachte bijdragen (qua GWh) van onze gemeentelijke partners binnen de RES NML?
Warmte	Hoe realistisch is het dat huishoudens een individuele warmteoplossing voor hun woning gaan realiseren?
Doorkijk	Grensoverschrijdende samenwerking: besteed in de RES1.0 aandacht aan de internationale (grensoverschrijdende) samenwerking c.q. de koppeling van mogelijkheden op het gebied van uitwisseling van energie als ook het transport daarvan.

	Kernenergie moet aandacht krijgen in de RES. Kernenergie zou gezien kunnen worden als een (belangrijk) instrument om het Nederlandse landschap niet onnodig te vervuilen met windmolens en zonneparken.
Uitvoering	• Voorkomen vrijblijvendheid en streef naar gelijktijdige vaststelling RES 1.0 en het uitvoeringsconvenant door de raden. • "Energiebedrijf: kan er meer duidelijkheid gegeven worden wat het voor de lokale burger betekent? Is er inzage in de haalbaarheid en het draagvlak m.b.t. tot het regionaal energiebedrijf en hoe zien we daarin de participatie van de burger financieel, medezeggenschap etc.?
Antwoord	Participatie: • Sociale duurzaamheid is een van de belangrijkste basisbeginselen in de RES. • Voor het betrekken van inwoners bij de RES zien we de webinar van februari 2021 als vertrekpunt. Zie antwoord samenvatting. Besparing: • Huiseigenaren kunnen we bereiken door de organisatie van bijvoorbeeld een klantreis. Dit zal in het uitvoeringsprogramma verder uitgewerkt worden. Zie ook hoofdstuk 3.4.4, onderdeel Woningen. • Er is ruimte voor verbetering voor het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed. Een aanpak hiervoor is onderdeel van de RES. Het uitvoeringsprogramma wordt nog verder uitgewerkt, zie thematisch antwoord. Opwek: • 1200GWh is een gezamenlijke opgave, zie thematisch antwoord. Warmte: • Individuele warmteoplossingen worden nader onderzocht in de TVW van iedere gemeente, zie onderwerp TVW in thematische beantwoording. Doorkijk • De contacten met de buurlanden lopen op dit moment via de grensgemeentes. • Het RES bod heeft betrekking op zon- en wind op land, keuzes wat betreft kernenergie worden gemaakt op landelijk niveau. Zie hiervoor de toelichting in de samenvatting doorkijk. Uitvoering • De afspraken uit de RES worden -na vaststelling door alle gemeenteraden- geformaliseerd in een uitvoeringsconvenant dat ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de colleges van B&W. • Richting de RES 2.0 wordt er verder onderzoek gedaan naar de kansen voor een regionaal energiebedrijf.
Doorwerking	-
G10	

Algemeen	Geef aan dat we nu moeten investeren in de energietransitie, maar dat hierdoor wel economische kansen ontstaan en we hoge kosten in de toekomst door klimaatschade vermijden.
Participatie	• Compliment aandacht voor sociale duurzaamheid. In uitvoering kijken naar hoe je het collectief meekrijgt, aanpak organiseren. Benut voorbeelden in de regio. • Streven minimaal 50% is te weinig. • Verken kansen voor energiebedrijf in relatie tot betrokkenheid inwoners en zorgen voor voordelen. Organisatievoorbeelden van bijvoorbeeld Leudal, Straelen bekijken
Besparing	• Monitoring basisdoelen is belangrijk in de uitvoering.
Opwek	• Altijd regionale afstemming bij plaatsing een of meerdere windmolens. • 400m bij windturbine tekort. Moeten in lokaal beleid hier een uitspraak. over doen, projecten zijn maatwerk. Goed om dit te benoemen in de RES. • Vlekkenkaart potentiegebieden. Graag duidelijk aangeven dat de daadwerkelijke locaties in gemeente Venlo volgen obv beleidskader nieuwe energie. • Geen versnippering, ga voor goede inpassing en cluster opwek locaties. • Versnellingsteam netcapaciteit opzetten om problemen netcapaciteit aan te pakken. • Als landbouwgrond gebruikt moet worden, goede onderbouwing nodig.
Warmte	In het onderzoek naar Groengas moet duidelijk aangegeven worden in hoeverre hier sprake is van een duurzame oplossing. En gaat het dan om een tijdelijke oplossing of om een blijvende duurzame oplossing.
Doorkijk	Sta open voor innovatie en kijk daarbij goed naar kansen voor opslag en omslag. Breng hierbij ook de kansen voor waterstof in beeld.
Uitvoering	• Monitoring is van belang, kijk hierbij of het mogelijk is om aan te sluiten bij de KPI's uit de Provinciale Energiestrategie. • Ga voor de uitvoering in gesprek met de Triple Helix, zet deze partijen in bij de uitvoering. Denk hierbij ook aan de toenemende werkgelegenheid, ga in gesprek met het onderwijs. • Leg voor de uitvoering de verbindingen met andere beleidsterreinen en neem dit ook mee in de RES 2.0.
Antwoord	Algemeen: • Dit nemen we mee in de algemene boodschap die we als RES verspreiden. Participatie • Het streven naar 50% lokaal eigendom nemen wij over als landelijke lijn. Als lokaal hogere percentages gehaald worden juichen wij dit toe.

	• Richting de RES 2.0 zal er verder onderzoek worden gedaan naar de kansen voor een regionaal energiebedrijf. Besparing: • Monitoring van de basisdoelen is belangrijk voor de uitvoering. Dit is dan ook opgenomen in hoofdstuk besparing. Opwek: • Waar afstemming dient plaats te vinden is nog ter discussie binnen de RES, de opmerking wordt meegenomen. • Voor windturbines is wetgeving waar aan voldaan dient te worden. De 400 m is gebruikt voor het bepalen van de zoekgebieden maar zegt niets over de daadwerkelijke afstand die aangehouden dient te worden. Uiteraard kan lokaal beleid hierin een eigen afwegingen maken (met inachtneming wetgeving) • De potentiegebieden zijn een momentopname geweest in het proces, deze kaart zal nog aangepast worden in de volgende iteraties en het tussenliggende proces • Geen versnippering is een van de uitgangspunten van de RES. • Er wordt een overlegstructuur opgezet met de provincie voor een versnellingsteam netcapaciteit. • Volgens de zonneladder is gebruik landbouwgrond alleen goed onderbouwd mogelijk. Warmte: • Het potentie onderzoek groengas Noord- ML geeft aan dat Biogene secundaire grondstoffen een heel belangrijke rol gaan vervullen in de warmte vraag van de bebouwde omgeving. Zowel de ondergrens als bovengrens van groengas met de combinatie hybride biedt binnen de regio Noord- Midden Limburg een kansrijk perspectief. In de komende tijd gaan verschillende sectoren proberen aanspraak te maken op de beperkte hoeveelheid groengas. De maximale groengas potentie kent ook zijn grenzen er zullen dus in het termijn van RES 1.0 keuzes en stappen gemaakt moeten over de inzet van dit potentieel. Doorkijk Als RES volgen wij de ontwikkelingen. Elke twee jaar wordt de RES geactualiseerd. Wat betreft waterstof: zie samenvatting doorkijk. Dit speelt zich af op regionaal niveau. Uitvoering Monitoring is van belang en zal ook plaats vinden. De PES is complementair aan de RES, echter gaat de PES over alle klimaattafels en de RES slechts over twee. Er wordt gekeken naar koppelkansen. In het vervolgproces richting RES 2.0 zal er nog meer contact gelegd worden met andere beleidsterreinen en het onderwijs. Onderwijs is een thema wat onderdeel is van de PES.
Doorwerking	*Verduidelijken tekst potentie groen gas*

G11	
Algemeen	Voorstel om volgende tekst toe te voegen: “In Europees verband is afgesproken dat de lidstaten al in 2030 hun CO2 uitstoot met 55 procent verminderen. De effecten van dat hogere percentage heeft het kabinet laten inventariseren door een ambtelijke commissie (commissie Van Geest). De commissie komt tot de conclusie dat deze hogere ambitie (55 procent minder CO2 in plaats van 49 procent in 2030) leidt tot 'bijna een verdubbeling van de inspanningen'. Deze hogere ambitie is niet meegenomen in de RES 1.0.”
Doorkijk:	Voorstel om volgende tekst toe te voegen: Het is niet uitgesloten dat kernenergie deel uit gaat maken van de toekomstige energiemix in Nederland.
Uitvoering:	Voorstel om volgende tekst toe te voegen: De afspraken in het nog op te stellen uitvoeringsconvenant zullen aan de raden worden voorgelegd voor wensen en bedenkingen.
Antwoord	Algemeen: • Op grond van ervaringen, nieuwe inzichten en nieuwe ontwikkelingen stellen we de RES elke twee jaar bij. Nieuwe ontwikkelingen, zoals de 55% CO2-reductie, nemen we dus mee in de volgende versie van de RES. Doorkijk: • Kernenergie maakt geen onderdeel uit van de RES opdracht op korte termijn. Keuzes hiervoor worden gemaakt op nationaal en provinciaal niveau. Zie hiervoor de samenvatting van de doorkijk. Uitvoering • Het uitvoeringsconvenant betreft een set van concrete bestuursafspraken die gebaseerd worden op de door de raden vast te stellen RES. Besluitvorming vindt plaats door de colleges van B&W. Indien gewenst kan het college van B&W het uitvoeringsconvenant voor wensen en bedenkingen voorleggen aan de gemeenteraad voorafgaande aan de besluitvorming in het college.
Doorwerking	-

4.2 Maatschappelijke organisaties en inwoners

M01	
Reactie	*Geen reactie ingevuld.*
Antwoord	-
Doorwerking	-
M02	
Participatie	Jazeker
Opwek	Geen wind op land, maar op zee.

Warmte	Wat wordt er in dit verband bedoeld met duurzaam?
Doorkijk	Zonder kernenergie is de energietransitie niet mogelijk.
Antwoord	Opwek: Wind op zee wordt door Rijksoverheid opgepakt. Wind op land is noodzakelijk om de gezamenlijk opgave te kunnen halen. Zie ook thematisch antwoord. Warmte: Duurzame verwarming is verwarming zonder uitstoot van CO2. Bijvoorbeeld warmte uit biogas. Doorkijk De RES rich zich op de technieken die bewezen zijn om richting 2030 de doelstellingen te halen. Daar valt kernenergie niet onder. Keuzes voor kernenergie worden op landelijk en provinciaal niveau gemaakt. Voor verdere toelichting zie samenvatting doorkijk.
Doorwerking	-
M03	
Participatie	Altijd betrekken bij dit soort projecten.
Opwek	• In de basis heb ik geen bezwaar tegen wind/zonne-energie. • Geen windenergie in natuur/bosrijke omgeving maar daar waar de verbruiker zit. • Zon op bedrijfshallen die geschikt zijn. Financieel ondersteunen als gemeente i.p.v. nieuwe locaties voor zon zoeken.
Besparing	Als het doel gehaald kan worden door kleinschalig (particulier) opwekken lijkt mij dit een vele betere oplossing.
Antwoord	Opwek: • Landschapskader wordt verder uitgewerkt, zie thematisch antwoord. • Zon-op-dak willen we verder stimuleren met een versnellingsteam. Besparing: • Het doel is vermindering van uitstoot van CO2. Dat kan door energiebesparing en energieopwekking. Voor woningen kan dit in de uitvoering goed gecombineerd worden, zowel qua aanpak en uitvoering als qua financiële ondersteuning. Overigens is met energiebesparing meer CO2 te reduceren dan met zonPV. Met alleen kleinschalige opwek halen we het gestelde doel niet.
Doorwerking	-
M04	
Algemeen	Wat is de 'kracht' van de RES? Stel ik heb een plan van een zonnepark dat in de RES past. Kan een gemeente dan anders besluiten en heeft de gemeenteraad altijd de laatste stem? Of geeft de RES alleen maar richting/ambitie?
Antwoord	Algemeen: • In de RES worden bestuurlijke afspraken gemaakt die worden verankerd in het lokale beleid van gemeenten. Voor een zonnepark is bovendien een omgevingsvergunning nodig. De gemeente heeft dus altijd de laatste stem.
Doorwerking	-
M05	

Participatie	Energiemaatregelen gratis maken dan doen veel meer mensen mee.
Opwek	• Gratis zonnepanelen plaatsen op alle geschikte daken. • Ik ben tegen windmolens. Ze vervuilen het zicht (op natuur), veel geluidsklachten in een grote omtrek rondom de windmolens en ze vragen veel energie bij het opstarten.
Warmte	Gratis zonneboilers plaatsen voor de consument.
Besparing	Zonnepanelen op elk dak waar kan in de gemeente en gefinancierd door de gemeente en overheid. Doen ze met de windmolens ook.
Antwoord	Participatie: • Wij nemen uw adviezen ter kennisname mee in het vervolgproces. Opwek: • Zon-op-dak willen we verder stimuleren met een versnellingsteam. • We hebben wind op land nodig om opgave te halen, zie thematische beantwoording. Warmte: • Dit valt buiten de RES. De RES gaat over afstemming van warmtebronnen en kennisuitwisseling. Besparing: • Wij zijn voorstander van het zoveel mogelijk benutten van daken van woningen en andere kleinschalige gebouwen. Daarvoor hebben het Rijk, de provincie en diverse gemeenten leningen beschikbaar gesteld. Geen subsidies, omdat zonnepanelen zich binnen redelijke termijn terugverdienen.
Doorwerking	-
M06	
Algemeen	• Slechts 2,6% van de CO2-uitstoot is direct afkomstig van menselijke activiteiten. CO2 is geen vervuiling, het doet planten groeien. • In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd is er geen consensus onder wetenschappers. Het Klimaatakkoord lijkt ongefundeerd en bovendien ineffectief door tal van misvattingen en verkeerde beslissingen. Waaronder het geforceerd sluiten van moderne kolen- en gascentrales. Grootschalige inzet van zon, wind en biomassa leidt niet tot CO2-reductie, maar wel tot gezondheidsrisico's en verrommeling van het landschap.
Participatie	De burger is niet betrokken bij het Klimaatakkoord waar de RES op gebaseerd is. We mogen nu onze mening geven over de RES, maar dat is slechts een fopspeen.
Besparing	Inwoners mogen niet gedwongen worden om te verduurzamen, daarnaast moeten zij gecompenseerd worden voor de waardedaling van hun huis als gevolg van het klimaatbeleid.
Opwek	• Alleen wind op zee niet op land, zon alleen op daken van gebouwen.

	• Vraag gestuurde stroom nodig zoals nu in energiecentrales wordt opgewekt. Investeren in kernenergie is betere optie.
Warmte	• Schade als gevolg van trillingen of andere oorzaken. • Restwarmte af te raden omdat ons dat afhankelijk maakt van die bedrijven. De burger moet zoals nu kunnen kiezen. • Biomassa is uit den boze vanwege alle inmiddels bekende nadelen.
Antwoord	Algemeen: • De RES is een opdracht uit het Klimaatakkoord en dit nemen we als uitgangspunt. Het staat vast dat we moeten verduurzamen als regio, zie verdere beantwoording in thematische beantwoording. Participatie • Voor kennisgeving aangenomen Besparing: • Van dwang is geen sprake. Wij houden ons uiteraard aan de geldende wet- en regelgeving voor de gebouwde omgeving. Voor nieuwbouw is deze thans strenger dan een aantal jaren geleden (bijv. geen gasaansluiting bij nieuwbouw). Een woning of gebouw met een beter energielabel heeft i.h.a. een hogere verkoopwaarde. Opwek: • We hebben wind op land nodig om opgave te halen, zie thematische beantwoording. • Kernenergie niet haalbaar voor de RES 1.0, zie thematische beantwoording doorkijk 2030-2050. Warmte: • Biomassa en de gevaren van geothermie worden nog nader onderzocht. Zie onderwerpen geothermie en biomassa in thematische beantwoording. • De burger heeft altijd een keuze. Door gebruik te maken van restwarmte wordt deze energie echter wel nuttig benut. Dit is veelal restwarmte die vrijkomt bij (industriële) processen en niet opnieuw in het proces gebruikt kan worden. Deze warmte kan dus nuttig worden ingezet om gebouwen te verwarmen. De overheid stimuleert dit ook.
Doorwerking	-
M07	
Algemeen	Is er ook gedacht aan het aanplanten van bos/bossen verbinden op bijvoorbeeld landbouwgrond. Aangezien dit CO2 zou compenseren.
Besparing	Een campagne om inwoners over te laten stappen op LED-verlichting.
Opwek	Zonnepanelen op dak van magazijnen verplichten voor nieuwe magazijnen.
Warmte	Subsidie voor het overschakelen van houtkachel/gas naar duurzamere verwarming.
Antwoord	Algemeen: • Het aanplanten van bos valt niet binnen de scope van de RES.

	Besparing: • Veel gemeenten maken gebruik van RRE en RREW subsidie van het Rijk, welke via vouchers voor inwoners wordt doorgegeven. Deze vouchers zijn ook te gebruiken voor LED-verlichting. Gemeenten, evenals Rijk/RVO en bijv. Stichting Hier, voeren hiertoe publiekscampagnes uit. Opwek: • Zon-op-dak willen we verder stimuleren met een versnellingsteam. Van nieuwbouw zijn de actuele eisen al strenger dan een aantal jaren geleden. Warmte: • Dit valt buiten de RES. De RES gaat over afstemming van warmtebronnen en kennisuitwisseling.
Doorwerking	-
M08	
Algemeen	Ik mis een kosten-baten analyse bij de plannen die nu ontwikkeld worden.
Opwek	Een back up voor als het niet waait of de zon niet schijnt wordt gemist in de RES
Warmte	Wat zijn de ideeën voor oudere woningen in het buitengebied? Isoleren is niet haalbaar op een wijze dat afkoppelen van het gasnet realistisch is.
Antwoord	Algemeen: Financiële plaatje kan pas bij concrete projecten worden gemaakt, zie thematische beantwoording. Opwek: De opslag van elektriciteit en de back up voor elektriciteit werken we verder uit in de RES2.0. Warmte: Dit wordt nader uitgewerkt in de TVW van iedere gemeente. Zie onderwerp warmtepomp in thematische beantwoording.
Doorwerking	-
M09	
Participatie	Altijd betrekken, zonder uitzondering en oproep herhalen.
Opwek	• Geen windmolens in de achtertuin, eventueel op industrieterreinen. • Zonnepanelen op grote hoeveelheid loodsen en gebouwen.
Antwoord	Participatie • Wij blijven in de toekomst inwoners betrokken en op lokaal niveau zullen de gemeentes dit ook doen. Opwek: • Zon-op-dak willen we verder stimuleren met een versnellingsteam. • We hebben wind op land nodig om de opgave te halen, zie thematische beantwoording. Gemeente, in afstemming met de regio, beslist waar windmolens uiteindelijk komen.
Doorwerking	-

M10	
Opwek	Zon en wind ja maar geen zonneweides en wind. Zoveel mogelijk op zee
Doorkijk	• Ik mis de doorkijk naar 2050. • Er wordt geen context gegeven bij de opgave die we ons opleggen. We moeten een realistisch beeld geven dat onze opgave maar 0,25% van de opgave is in 2050.
Antwoord	Opwek: • We hebben wind op land nodig om de opgave te halen, zie thematische beantwoording. • Landbouwgrond gebruiken voor zon is alleen mogelijk mits onderbouwd. Doorkijk: • De RES focust zich in de eerste plaats op de doelstellingen in 2030. Andere ontwikkelingen tot 2050 worden op landelijk niveau opepakt.
Doorwerking	-
M11	
Opwek	• op kassen kan je geen zonnepanelen leggen, slecht voor de teelt. Wel mogelijk bij teeltondersteunende systemen bijv. voor blauwe bessen of vertical farming met laagblijvende gewassen. Die laatste zitten in loodsen. • Tekst pagina 28: daar staat kassen maar dat zijn eigenlijk constructies voor zon die er uit zien als kas, maar geen kas zijn.
Antwoord	Opwek: Voor kennisgeving aangenomen. Staat niet meer in de huidige tekst RES1.0
Doorwerking	-
M12	
Warmte	Er is geen Hoge Temperatuur restwarmte (meer) bij Nyrstar, wel Lage Temperatuur. Dat verkleint de mogelijkheid tot gebruik, maar dat wordt door Weert en Cranendonck wel onderzocht.
Besparing	Zonnepanelen op kleine en grote daken stimuleren.
Antwoord	Warmte: • Kleinere warmtebronnen worden niet specifiek opgenomen in de RES, omdat deze geen rol spelen op bovengemeentelijk niveau. Weert en Cranendonck kunnen dit in het kader van hun Transitievisie Warmte verder onderzoeken als het ze kansrijk lijkt. Besparing: • Zonnepanelen stimuleren wordt door de RES gedaan, kleinschalig via besparing en grootschalig via opwek.
Doorwerking	-
M13	
Opwek	Er is veel meer windenergie nodig om in de elektriciteitsbehoefte tussen 2030 en 2050 te kunnen voorzien. Ik zou verwachten nu maximaal inzetten op

	molens dicht bij de mensen in de buurt. Hun molens, trots, geld behouden in de regio, participatief.
Warmte	Van het aardgas af komen we niet door 90% van de woningen op groen gas te gaan plannen. Daar zijn andere vormen met een belangrijke impact op de vraag naar duurzame elektriciteit voor nodig (all-electric of lage temperatuur aardwarmte).
Antwoord	Opwek: • In de volgende versies van de RES zullen we focussen op de periode na 2030. Wind heeft technisch en financieel een sterke voorkeur, echter heeft op andere vlakken weer nadelen (draagvlak). Inzetten op participatie zal een belangrijk speerpunt zijn Warmte: • Groengas is één van de vele opties. We zitten aan de voorkant van deze nieuwe ontwikkeling. Groen gas komt in eerste aanleg het beste tot zijn recht in woningen die kwetsbaar zijn en niet (redelijkerwijs) economisch verwarmd kunnen worden met bestaande duurzame alternatieven. Natuurlijk kijken we hier naar efficiënte inzet, zoals hybride warmtepompen. Zo spreiden we ook de vraag naar zowel elektra als groen gas.
Doorwerking	Warmte: Verduidelijken tekst potentie groen gas
M14	
Opwek	Er staat een fout in tabel 12 op pag. 73: de tekst bij "Wind" is copy/paste van "Zon op Land" in tabel 11 op pag. 72. De vermelde verhouding vermogen/opgewekte energie van 335 MW/318GWh past bij zon, maar absoluut niet bij wind!
Antwoord	Opwek: • Deze tabel bleek foutief en wordt verwijderd
Doorwerking	Tabel 12 verwijderen.
M15	
Doorkijk	Met alleen zon en wind redden we het niet. Is er plek voor kernenergie en groene waterstof?
Antwoord	Doorkijk: • Nieuwe technieken, zoals kernenergie en groene waterstof vallen niet onder de RES. DE RES richt zich op beproefde technieken die helpen om onze doelstelling voor 2030 te halen. Keuzes voor kernenergie en waterstof worden op landelijk en provinciaal niveau gemaakt. Zie voor toelichting de samenvatting van ‘doorkijk’.
Doorwerking	
M16	
Algemeen	• Het is erg high level allemaal. Begrippen als TWh begrijpen weinig mensen en maak dan zelf niet de fout om energie en vermogen door elkaar te halen.

	• Als de doelstellingen van C02 reductie in 2030 gehaald moeten worden, dan is het 'niet lullen, maar poetsen'. • Deelnemende partijen in de gemeenteraadsverkiezingen moeten energietransitie paragraaf opnemen. Zo kunnen burgers een keuze maken. • Focus op bewezen technieken. Mensen die het nu over waterstof en kernfusie hebben, weten echt niet waar ze mee bezig zijn • Ik mis het vervuiler betaald principe. • Haalbaar en betaalbaar zijn loze beloften. De energietransitie gaat geld kosten.
Participatie	• De meeste burgers gaan zich hier niet in verdiepen en moet je hier niet mee gaan belasten. • Maak het zoveel mogelijk concreet, niet te veel praten. • Subsidieer de energiescan, dan kan de burger stapsgewijs hun huis aanpassen, lokale energiecoöperatie kan helpen. • Probeer zoveel mogelijk straat of wijkgewijs te werken. • Geen WOZ-betaling op PV-installatie of andere energiebesparingsverbeteringen invoeren • Geef veel aandacht aan de sociale sector, mensen met meestal geen geld om te investeren.
Besparing	• Organiseer een wedstrijd wie zijn/haar huis het beste kan isoleren. Probeer daarnaast om zelf het goede voorbeeld te geven als overheid.
Opwek	• De RES gaat nog uit van kleine windmolens, hoe groter de molens hoe minder er nodig zijn. • Goede balans wind en zon is belangrijk, in winter moet je het voornamelijk van de wind hebben. • 50% participatie lokale energiecoöperaties is leuk streven, lukt het niet gelijk grote investeerders aantrekken. • Nu niets doen is geen optie ook als het landschap wat wordt aangetast, na 20-25 jaar moeten ze toch worden vervangen.
Warmte	• Belangrijk is om een woning warmtepomp of lage temperatuur ready te maken. Daarvoor moet het huis goed geïsoleerd en geventileerd zijn. • Hybride CV's (CV+warmtepomp) kunnen aardig wat gas besparen en als interim oplossing dienen. Zelfs met grijze energie is de CO2 uitstoot lager. • Voor heel oude huizen, waar isoleren niet voldoende oplevert of die voor 2050 afgebroken gaan, kan een hogetemperatuur warmtepomp (70/80) een oplossing zijn. • Prijzen warmtepompen moeten wel nog substantieel omlaag.
Antwoord	Algemeen:

	• De RES is een strategisch en abstract document dat richting geeft. Er is eerst richting nodig voordat je aan de slag kan, zie thematische beantwoording. • Overheden, inwoners en organisaties zijn al hard aan de slag. De RES remt dit niet. • De RES is een strategisch document dat richting geeft. Deze strategie wordt vertaald in een uitvoeringsplan en in het lokale beleid van gemeenten. In deze concretisering komt de vraag aan bod 'wie gaat welke kosten betalen?'. • Energietransitie gaat geld kosten, maar we proberen het zo betaalbaar mogelijk te houden. Besparing: • Goede voorbeelden en ervaringen van koplopers zullen worden geëtaleerd via gemeentelijke websites of een duurzaamheidsloket, waarbij we ook lokale ambassadeurs willen inzetten. • Gemeenten zullen zich inzetten om het goede voorbeeld te geven door hun eigen gebouwen ook te verduurzamen. Opwek: • De grootte van de windmolens is passend voor de regio, zie thematisch antwoord. • In regio kijken we naar zon én wind om opgave te bereiken voor 2030. • Lokaal eigendom, zie thematisch antwoord participatie. Warmte: • Isolatie en warmtepompen zijn meegenomen in de RES. De prijs voor warmtepompen valt buiten de RES. Participatie: • Wij willen alle inwoners de kans geven om met ons mee te denken in dit proces. De participatie stop niet, dit is het beginpunt. Ook op lokaal niveau zal er in het vervolg participatie plaatsvinden. • Uw adviezen nemen wij mee in het vervolgproces richting de RES 2.0.
Doorwerking	-
M17	
Opwek	• Kunnen we participeren of samenwerken met in aanleg zijnde windmolen- en zonnepark op het voormalig vliegveld Bruggen in Duitsland? • Het buitengebied Asenray is een van de beoogde plekken, blijkt uit een studie van de WUR, waar windmolens mogelijk geplaatst zouden kunnen worden.
Antwoord	Opwek: • Als RES kijken we naar onze regio. Voor grensoverschrijdende samenwerkingen zijn we gebonden aan wet- en regelgeving waardoor

	dit op korte termijn geen optie is. Diverse gemeenten en de provincie zijn wel in overleg met Duitse overheden. • Ter kennisgeving aangenomen
Doorwerking	
M18	
Participatie	Uitermate belangrijk, wordt veel over gesproken maar in de praktijk weinig gedaan.
Opwek	• opwek op grootschalige bedrijfsgebouwen stimuleren, zon op goede landbouwgrond en windparken verbieden. • Elke gemeente de zonneladder verplichten zodat er geen onnodige zonneparken en windparken op goede landbouwgrond worden gerealiseerd. Stimuleer zonnepanelen op daken en verplicht het op bedrijfsgebouwen. • Windparken op zee is prima
Warmte	• Zie veel toekomst in het toevoegen van waterstof op het gasleiding netwerk, wat natuurlijk gefaseerd ingevoerd moet worden. Momenteel al mogelijk dat 50% waterstof toegevoegd wordt aan het gasnet waarbij de huidige CV ketel behouden kan worden. • Vreemd te constateren dat Duitsland over gaat naar gasaansluitingen en wij van het gas af moeten.
Antwoord	Opwek: • Er is een versnellingsteam zon op dak. • De zonneladder is opgenomen in RES 1.0. • Wind op land noodzakelijk om de opgave te halen, zie thematisch antwoord. Warmte: • Waterstof is meegenomen in de RES. • Ook Duitsland heeft de ambitie om in 2050 een CO_2-neutrale energievoorziening te hebben, zie thematische beantwoording.
Doorwerking	-
M19	
Participatie	Burgers moeten meer inhoudelijk worden betrokken, want niet iedereen is lid van een coöperatie.
Opwek	Allereerst wil ik opmerken dat de overheid in samenspraak met de burgers nu al moeten gaan bepalen waar en hoeveel windmolens er moeten gaan komen.Artsen hebben inmiddels vastgesteld dat windmolens gezondheidsschade kunnen veroorzaken, dus de gemeente moet haar zorgplicht t.o.v. haar burgers wel nakomen.
Warmte	• Veel huizen zijn niet geschikt voor warmtepompen. Plaatsgebrek, hoge kosten en het gebrek aan opbrengst voor de oudere woningeigenaar werken tegen. Ga dus eens nadenken over waterstof en waterstofcentrales. • Wie gaat de kosten betalen?

	• Zorg dat nieuwbouw verplicht op alleen elektriciteit wordt aangesloten. Van het gas af zie ik niet zitten met dit oude huis. • Veel burgers lijden onder houtstook. Dat moet de gemeente ontmoedigen. Ook moet de gemeente afstand doen van biomassacentrales. Samenwerking met commerciële bedrijven zoals Vattenfall is omstreden en moet vermeden worden.
Antwoord	Participatie: • Burger kunnen voor meer informatie terecht bij hun gemeentes. Op het moment dat er nieuwe projecten ontwikkeld worden zullen inwoners ook weer betrokken worden. Opwek: • We volgen landelijke wetgeving en advies voor mogelijke gezondheidsproblemen door windmolens. Warmte: • Inzet warmtepompen wordt verder uitgewerkt in de TVW van iedere gemeente. Zie onderwerp warmtepomp in thematische beantwoording. • Waterstof is meegenomen in de RES. • Biomassa heeft nader onderzoek nodig. Zie onderwerp biomassa in thematische beantwoording.
Doorwerking	In RES 1.0 wordt houtachtige biomassa niet uitgesloten, maar zal wel een kritische houding worden aangenomen t.a.v. de toepassing ervan als duurzame energiebron. Gelet op de ontwikkelingen die er zijn gaan we bepaalde zaken nu nog niet wel of niet toestaan. We volgen de onderzoeken en nieuwe ontwikkelingen op dit gebied nauwgezet.
M20	
Opwek	Waarom is de gemeente Venray bezig met een verkenning voor een windpark terwijl in de RES staat dat de aanvullend nodige 95 GWh kan worden ingevuld met zon op grote daken.
Antwoord	Opwek: • Neem voor een antwoord op deze vraag contact op met de gemeente Venray.
Doorwerking	-
M21	
Algemeen	• Korte termijnen benoemen: in 2025 willen we fase 1 gerealiseerd hebben zijnde.. • Wat wordt er gevraagd van de bestuurders, waar moet men ja of nee tegen zeggen? • Is er een financiële onderbouwing voor de gepresenteerde plannen? • Zoals al benoemd missen we aandacht voor integrale kleinschalige oplossingen die geen verzwaring van de infra behoeven.

	• Zoals ook al benoemd: opslag van energie is de grootste uitdaging. Streef zo veel mogelijk naar blijvend gebruik bestaande infra zoals gebruik aardgasnet en lokale opslag om te bufferen. • Als de opslag en omslag en het nadenken over energietransport niet worden meegenomen in de RES, zullen veel initiatieven niet gerealiseerd kunnen worden. • Denk ook na over kleinschalige netten in eigen beheer (bagatelnetten) naast de bestaande distributienetten. • Ga uit van de basis van energie/joules, dan zijn alle vormen van energie toepasbaar en inzetbaar en kunnen verschillende principes en systemen tezamen betaalbaar en efficiënt de nieuwe energievoorziening zijn. Dit maakt dat koppelen van verschillende principes DE gewenste rendementsverbetering gaat brengen, en hiermee is de toepassing waterstof niet de heilige graal maar een essentieel onderdeel van het totaal plaatje. • Is er goed nagedacht over de investeringen die gedaan worden in relatie tot de energie die geleverd wordt in relatie tot de benodigde momenten van energievraag.
Participatie	• Is er voldoende nagedacht over het meenemen van de burgers in discussies over PV-projecten op landbouwgrond en horizonvervuiling. Is daar beleid voor?
Opwek	• Het eerste plan lijkt zich te beperken tot zoekgebieden en is daarmee nog niet echt concreet. • Zou het als RES gemeentes een optie zijn om windmolens in plaats van in Limburg te plaatsen (met veel lager rendement en heel veel discussies) een aandeel te nemen in het windpark op de Noordzee en hiermee dus ook capaciteit reserveert voor de betreffende gemeentes die meedoen?
Warmte	• Laat waterstof toe in de gebouwde omgeving. Nu nog verboden in veel gemeenten. • Biogas voor Limburg is mooi als we dit kunnen combineren met het mestprobleem. In deze is Super Critisch Water (SCW) een veel belovende techniek, meer nog als vergisting of Torrgas (via gras/houtafval). Echter dit zal op de totale energiebehoefte maar een fractie zijn.
Antwoord	Algemeen • De RES is een uitvoeringsplan aan het uitwerken voor de fasering, zie thematische beantwoording. • De gemeenteraden, Provinciale Staten en het algemeen bestuur van Waterschap Limburg moeten een besluit nemen over de RES 1.0.

	Daarmee zeggen zij ja of nee tegen de keuzes die in de RES 1.0 zijn opgeschreven. • Het financiële plaatje kan pas bij concrete projecten worden gemaakt, zie thematische beantwoording. • Kleinschalige oplossingen vallen buiten de scope van de RES. Dit wordt op gemeentelijk niveau opgepakt. • Opslag en infrastructuur wordt nader uitgewerkt in de RES 2.0, zie thematische beantwoording. • Eens, dat we hier integraal naar het totaalplaatje moeten kijken. Dit heeft meer aandacht nodig in het vervolg. • Enexis neemt energievraag/aanbod dit mee in de verdere berekeningen. Dit heeft nog meer aandacht nodig in het vervolg. Participatie: • Burgers worden via gemeentes meegenomen. Sommige gemeentes betrekken hun inwoners met de vraag wat zij willen en stellen op basis daarvan beleid vast. Dit soort initiatieven ondersteunen wij. Opwek: • Zie thematisch antwoord. Warmte: • De invoering van waterstof in het gasnet is een landelijk vraagstuk, de netbeheerders zijn hierover in overleg met het Rijk. • Biogas wordt gecombineerd met het mestprobleem, zie onderwerp groen gas in thematische beantwoording.
Doorwerking	-
M22	
Algemeen	Met deze kennis vind ik het onverantwoord dat u deze energietransitie zo grootschalig en rigoureus wil doorzetten en ben het daarom zeer oneens met uw plannen. Deze energietransactie, zoals door u voorgesteld vind ik zeer ondoordacht.
Opwek	• Zonnepanelen en windturbines worden niet met groene energie gefabriceerd of vervoerd. Hoe de afgedankte zonnepanelen en windturbines op een milieu vriendelijk manier moeten worden verwerkt weet men nog niet. Het schakel station hiervan bevat een extreem zwaar en schadelijk gas als isolatie materiaal. In ons land lekken nu al honderden kilo's van SF6 gas op deze manier de atmosfeer in. Ook in het binnenste van de windmolen wordt dit gas, om kortsluiting te voorkomen, gebruikt. Dit gas heeft een 23.000 maal groter broeikast effect als een CO2 molecuul en blijft duizenden jaren actief.

	• Door zonnepanelen ontstaat een verhoogd brandrisico. Waar men ook niet aan gedacht heeft is: hoe te handelen bij brand in gebouwen/huizen waar deze zonnepanelen op liggen. • De windmolens vormen een ernstige bedreiging voor vogels, vleermuizen, vlinders, vogels en insecten. Hoe groot de bedreiging is, is nog niet bekend maar zeker is dat zij geen positieve bijdrage leveren tot het in stand houden van de populatie van deze diersoorten.
Warmte	• Door nu al in zo'n snel tempo het gasverbruik te ontmoedigen voel ik grote weerstand. Gas is relatief een schone brandstof. • In Duitsland krijgt men subsidie om aan het gas te gaan omdat men dit een goede milieuvriendelijke keuze vindt. • Het gasnet in Nederland is een van de beste in Europa. Nu worden er gasleidingen gelegd langs de grenzen van Duitsland en België om Nederland heen. Door zich hierbij niet aan te sluiten laat Nederland heel veel kansen, om deel te nemen aan gastransporten, lopen.
Antwoord	Algemeen: • De RES is een opdracht uit het Klimaatakkoord. Dat we moeten verduurzamen staat vast, zie verder beantwoording in thematische beantwoording. Opwek: • We beseffen dat wind en zon nog niet de ideale technieken zijn, echter weten we ook dat we zo snel mogelijk van fossiele brandstoffen af moeten. Er is nog veel ontwikkel- en research te doen die we bij elke versie van de RES trachten toe te passen. Fossiel liggen de ontwikkelingen nagenoeg stil. • Door de toename van zon-pv buigen verschillende partijen zich hierover, veiligheidsregio's, brandweer organisaties en uiteindelijk verzekeraars die veel onderzoek hiernaar laten doen. De RES volgt deze onderzoeken. • Terecht punt van aandacht, en hier wordt ook onderzoek naar gedaan (vb één wiek zwart kleuren leidt tot lager verlies van vogels). Warmte: • We hebben dertig jaar om stap voor stap van het aardgas af te gaan, zie thematische beantwoording. • Ook Duitsland heeft de ambitie om in 2050 een CO_2-neutrale energievoorziening te hebben, zie thematische beantwoording. • Nederland heeft nog steeds een grote rol in de Europese gastransporten. In de RES kijken we naar hoe we in de toekomst, in 2050, zonder aardgas onze gebouwen kunnen verwarmen. Gastransport is een sector die niet binnen de RES valt.
Doorwerking	-
M23	

Algemeen	Is de nieuwsbrief en LinkedIn pagina ook voor burgers en hoe kun je je hier aanmelden?
Participatie	• Betrek burgers op tijd, neem ze serieus en geef voldoende tijd om te reageren en doe er iets mee. • Energiecoaches, energiecafés en energiecoöperaties omarmen en ook aandacht voor huurders. • Hopelijk in het vervolg meer tijd en duidelijkheid. • Streef naar een zo hoog mogelijk lokaal eigendom en minimaal meer dan 50% (met uitzondering van het waterschap).
Besparing	• Waarom stellen wij geen strengere eisen bij nieuwbouw? De landelijke eisen lopen altijd 'achter'. • Blz 48: Figuur 3 Bouwjaar woningen in Noord- en Midden Limburg (Bron: CBS Statline 2017) Ondertussen zijn er vast wel actuelere gegevens aanwezig bijv uit 2020?? Dan krijgen we een eerlijker beeld geschetst. Want tussen 2017-2020 hebben heel veel particulieren hun huizen beter geïsoleerd. Mede dankzij subsidies. • Op bladzijde 48, figuur 3 is een bron uit 2017. Waarom gebruiken we geen actuelere gegevens. Er zijn al stappen gemaakt op het gebied van isoleren, mede door door subsidies. • Blz. 55: In 2023 voldoen alle overheidsgebouwen aan de wettelijke verplichtingen. Dit betekent tenminste energielabel C en alle energiemaatregelen treffen met een terugverdientijd ≤ 5 jaar. • En huis eigenaren worden gestimuleerd om energielabel A te halen, waarom geldt dit ook niet voor overheidsgebouwen? • Blz. 59: Vervolgens worden voorstellen geformuleerd hoe het instrument 'energieloket' in de RES-regio wordt ingevuld en gefinancierd. Wordt dit 'Energieloket" wel gemonitord? Wat het effect is van deze loketten, misschien zijn energiecoaches veel effectiever. • Maatregelen en ondersteuning gemeenten gaan verplichte besparingsmaatregelen voor bedrijven beter controleren zodat iedereen zijn aandeel levert. Zijn er sancties als zij zich er niet aanhouden?
Opwek	Waarom wordt er uitgegaan van windmolens van 3,5 MW en niet van grotere?
Warmte	• Voor Geothermie moeten we dus over de provinciegrens heen kijken. Valt dit buiten de RES? • Waarom hebben huurwoningen zoveel warmtevraag? Zijn deze slechter geïsoleerd door verhuurders? • Blz. 97: Figuur 9 Resultaten VESTA-MAIS analyse op buurtniveau. In deze grafiek is het niet duidelijke wat de hoogte van de staven moet voorstellen.

	• Wanneer volledig ingezet wordt op na-isolatie kunnen alle gemeenten binnen de eigen grenzen de warmtevraag met lokale (restwarmte)bronnen of individuele all-electricoplossingen invullen.
Doorkijk	Er is meer aandacht nodig voor recyclebare materialen voor bijvoorbeeld isolatie. Anders heeft dit schadelijke gevolgen voor de circulaire agenda.
Antwoord	Algemeen: • De LinkedIn-pagina is een openbare pagina die iedereen kan volgen. Via de website www.resnml.nl kan iedereen zich aanmelden voor de nieuwsbrief. Participatie • Wij streven naar een zo hoog mogelijk percentage aan lokaal eigendom waarbij 50% het minimum is. • De planning voor de RES'en is strak met harde deadlines. Dit is het begin van het participatieproces, daarbij zal er ook nog partcicipatie op lokaal niveau plaatsvinden. Hiervoor nemen wij uw advies meer ter kennisname in het proces richting de RES 2.0. Besparing: • Wij moeten ons houden aan de geldende wet- en regelgeving voor de gebouwde omgeving. Voor nieuwbouw is dat o.a. het Bouwbesluit (na inwerking treden van de Omgevingswet is dat het Besluit bouwwerken leefomgeving). De huidige eisen zijn strenger dan een aantal jaren geleden (bijv. geen gasaansluiting bij nieuwbouw). Daarnaast kunnen gemeenten stimuleren om verder te gaan met verduurzaming dan het Bouwbesluit. Dit kan ook kan door middel van financiële stimulering (bijv minder leges), maar dit moet dan in gemeentelijk beleid en de legesverordening worden vastgelegd. • Gegevens uit 2020 zijn nog niet beschikbaar. Overigens is onze doelstelling voor 2030 gerelateerd aan het referentiejaar 2015. Vooruitgang wat betreft CO2-emissie en energie labels e.d. zal gemeld worden in de RES 2.0. • Kantoorgebouwen (kleiner of gelijk aan 100m2) moeten inderdaad in 2023 voldoen aan energielabel C en maatregelen treffen met TVT ≤ 5 jaar. Overigens is dit een ondergrens. Wij stimuleren gebouweigenaren om verder te verduurzamen. Woningeigenaren verplichten wij niet tot energiebesparing of het realiseren van label A, wel stimuleren wij het verduurzamen van de woningen en ondersteunen daarbij. • Wij willen zowel energieloket als energiecoaches inzetten. Wij zien voor beide instrumenten een relevante rol. Om de voortgang van de besparingsaanpak te volgen, gaan we in RES-verband monitoren, evalueren en periodiek rapporteren over: -input: de inzet van instrumenten, capaciteit en financiële middelen op regionaal- en gemeentelijke niveau;

	- output: de uitvoering en voortgang van acties, projecten e.d. op regio- en gemeentelijke niveau; - outcome / effect: de resultaten in termen van (verloop van) energiegebruik en CO2-emissie op gemeentelijk en regionaal (RES-) niveau. • Veel bedrijven vallen onder de informatie- en energiebesparingsplicht (maatregelen treffen met terugverdientijd minder 5 jaar). De regionale uitvoeringsdienst zal hierop toezicht houden. Zo nodig wordt gehandhaafd, wat kan resulteren in boetes. Opwek: Zie thematisch antwoord. Warmte: • In de RES houden we contact met andere RES-regio's met betrekking tot geothermie. Ook voor een aantal andere bronnen, zoals groen gas, hebben we contact met andere regio's. • De mate van isolatie heeft ook te maken met het gedrag en leeftijd van de woningen. • Zie onderwerp TVW in thematische beantwoording. Doorkijk: • Wij nemen dit advies mee in het vervolgproces.
Doorwerking	Blz. 97: Figuur 9 Resultaten VESTA-MAIS analyse op buurtniveau, wordt aangepast.
M24	
Algemeen	Goed dat er nagedacht wordt over de energieopgave. Ik heb mijn bedenkingen of regionaal oplossen de juiste keuze is. Leidt tot versnippering en niet de beste keuze op landelijk niveau.
Participatie	Lastig vanwege weinig animo. Maak groepen van mensen die kennis hebben in de regio en laat die actief kennis inbrengen en doe er dan wat mee.
Opwek	• Zonnepanelen horen niet op natuur of landbouwgrond. Er is voldoende verhard oppervlak voor benodigde panelen en wetgeving om in de maak om bedrijven te verplichten daken beschikbaar te stellen. Neem geen onomkeerbare besluiten. • Windmolens passen het beste op zee. De ene regio zal ook meer mogelijkheden hebben voor windmolens dan de andere regio, daar moet samenwerking kunnen plaatsvinden.
Warmte	Aquathermie heeft enorme potentie. De Mookerplas kan bijvoorbeeld de hele gemeente Mook en Middelaar van warmte voorzien. Daar moet dan wel een warmtenet voor worden aangelegd. Die businesscase is best door te rekenen gezien het feit dat de levensduur ca 50 jaar is. Steek de subsidies van deze parken in warmtenetten, die liggen er voor tientallen jaren.
Doorkijk	Maak beleid dat past bij de regio en geen zonneparken die het landschap verpesten. Kijk naar nieuwe technieken als waterstof.

Antwoord	Algemeen: • Door regionaal te werken zijn we in staat om samen naar complexe en grensoverschrijdende vraagstukken te kijken en oplossingen te vinden die passen bij onze regio. Participatie: • Wij hebben een klankbordgroep in het leven geroepen om met ons mee denken in dit proces. Hierin zitten regionale belanghebbenden die veel kennis hebben. Bijvoorbeeld: de LLTB, energiecoöperaties en woningcoöperaties. Opwek: • We volgen de zonneladder, zie thematisch antwoord. • Windmolens op land is noodzakelijk om de opgave te halen, zie thematisch antwoord. Warmte: • Dit gaat de gemeente in hun TVW onderzoeken. Zie onderwerp TVW in thematische beantwoording. Doorkijk: • De RES kijkt naar technieken die op korte termijn effectief zijn om onze doelstellingen voor 2030 te halen. Voor de RES is dit zon- en wind. Keuzes voor langere termijn worden gemaakt op provinciaal en landelijk niveau. Zo heeft de provincie Limburg een waterstofagenda. Voor uitgebreide toelichting: zie de samenvatting van de doorkijk.
Doorwerking	-
M25	
Opwek	• Bij uitgangspunten voor grootschalige elektriciteitsopwekking (pag 67) s.v.p. ook noemen dat rekening moet worden gehouden met uitsluitingsgebieden. • Uitsluiting zonneweides in waterwingebied (o.a. pag. 77 en bijlage 10). Waterwingebieden zijn ten onrechte niet opgenomen in het lijstje uitsluitingsgebieden voor zonneweides. Zie ook zonneladder op pag. 24, waar deze uitsluiting wel is genoemd. Graag dit punt corrigeren. • Uitsluiting windturbines in waterwingebied is terecht, voor grondwaterbeschermingsgebieden kunnen wij deze echter niet plaatsen (pag. 78 en bijlage 11). Graag de status van deze uitsluiting (windturbines in grondwaterbeschermingsgebied) nagaan bij de Provincie Limburg en indien nodig deze aanpassen/verwijderen.
Warmte	• Er is in de RES geen rekening gehouden met (in de Provinciale Omgevingsverordening opgenomen) belemmeringen voor geothermie en WKO's.

	• Er wordt gesteld dat er potentie is voor TED, waarbij de relatie gelegd wordt met de drinkwaterwinning vanuit de Maas te Heel. De potentie voor TED zit echter vooral in de (grotere) drinkwaterleidingen. • Er is een zorgpunt m.b.t. temperatuuruitwisseling tussen diverse leidingen in de ondergrond (warmtenetten, met name hoge temperatuur, maar ook elektriciteit) met het drinkwaternet.
Antwoord	Opwek: • De RES onderschrijft de zonneladder van de provincie waarin deze uitsluitingen expliciet zijn benoemd. • Tekstuele aanpassingen worden doorgevoerd met uitzondering van de opmerking over windturbines in grondwaterbeschermingsgebieden. Daar gaat het nl. over gebieden met een uitsluitingen of beperking voor windturbines Warmte: • We zitten nog in de fase waarin we potentie onderzoeken. De belemmeringen voor geothermie en WKO worden wel benoemd in de RES en wij zijn ons bewust van deze belemmeringen. • Klopt, de potentie van TED is nog niet specifiek bepaald. Aquathermie wordt nog verder onderzocht. • Er zijn wettelijk eisen hoe leidingen moeten liggen en hoeveel afstand dit dient te houden met het drinkwaternet.
Doorwerking	Blz. 67 paragraaf 4.2 ‘dit zijn de uitgangspunten voor grootschalige opwekking:’ Toevoegen: • We houden rekening met uitsluitingsgebieden Blz. 77, Toevoegen aan gebieden (generiek) uitgesloten voor zonneweides: • Waterwingebieden Blz. 186, Bijlage 10 toevoegen: Water, waterwingebieden, uitsluiten
M26	
Algemeen	Onze ambitie ‘glastuinbouw klimaatneutraal’ en ons principe van ‘trias energetica’ past naadloos in uw opgave en bij uw aanpak. In de regionale context ontmoeten RES en glastuinbouw elkaar en pleiten we nadrukkelijk voor verbinding en betrokkenheid.
Opwek	Zon op kassen geen korte termijn haalbare oplossing i..v.m. effect op de teelt, meervoudig zon-PV in combi met teelt-ondersteunende voorzieningen en op daken en in wanden van loodsen en vertical farming wel wind en zon vraag om flexibel inzetbaar vermogen: glastuinbouw beschikt over 200 MW WWK vermogen dat flexibel inzetbaar is, vooralsnog gasgestookt - koppelkansen glastuinbouw, WKK en grootschalige opwek. glastuinbouwgebieden beschikken over infrastructuur en bieden aansluitend wellicht ruimte voor grootschalige opwek

Warmte	• We zien goede kansen voor “warmtepooling” tussen gebouwde omgeving en glastuinbouw. • Duurzame warmte heeft prioriteit en verdient meer urgentie in de RES. • Specifiek is er noodzaak aan duidelijkheid over seismische risico’s en randvoorwaarden m.b.t. geothermie. • Parallel verkent de glastuinbouwsector met ondernemers diverse alternatieve opties. Samenwerking en uitwisseling met RES en gemeenten is daarbij van essentieel en gemeenschappelijk belang.
Antwoord	Algemeen: • Eens, daarom is er vanuit de RES contact met de glastuinbouwsector. Opwek: • Zon op kassen zie M11. • De input van in- en externe stakeholders wordt gewaardeerd en waar mogelijk meegenomen. Zie antwoord samenvatting: In de RES is afgesproken dat we richtinggevende principes aan het uitwerken zijn voor de landschappelijke inpassing Warmte: • De koppeling met glastuinbouw staat op het netvlies en wordt door de werkgroep onderzocht. • Risico's geothermie worden nader onderzocht. Zie onderwerp geothermie in thematische beantwoording.
Doorwerking	-
M27	
Algemeen	Accent moet voor de korte termijn liggen op het faciliteren van isolatie van woningen en het plaatsen van zonnepanelen op huizen en bedrijven.
Participatie	Via het instellen van BurgerBeraad de directe inspraak van inwoners van onze regio versterken.
Besparing	Uitbreiding van de subsidie mogelijkheden voor zonnepanelen en isoleren woning.
Opwek	• Veel meer gebruik maken van ruimte op daken van bedrijfsgebouwen voor zon en verplichten voor bedrijven. • Voorrang geven aan lokale energiecoöperaties boven commerciële bedrijven.
Warmte	De mogelijkheden van geothermie onderzoeken. Sommige tuinders hebben daar al ervaring mee opgedaan.
Doorkijk	Er wordt nog te weinig gedaan om de doelen te halen. Meer belasting voor de grootste vervuilers.
Antwoord	Algemeen: • Isolatie en kleinschalige opwekking is een belangrijk focuspunt in de RES. Participatie:

	• In het vervolgproces richting de RES 2.0 gaan wij ons beraden over nieuwe vormen van participatie die wij kunnen toepassen. Wij nemen uw advies hierin mee. Besparing: • Voor isoleren woningen heeft het Rijk/RVO nog een subsidieregeling. Zie https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer. Verder bestaan er bij Rijk, Provincie en diverse gemeenten lening instrumenten voor besparingsmaatregelen en zonnepanelen. Ook de nieuwe RREW-subsidie van gemeenten voorziet in diverse besparingsmaatregelen. Opwek: Zon op dak willen we verder stimuleren met het zon op dak versnellingsteam. Het streven is ten minste 50% lokaal eigendom, zie ook thematisch antwoord participatie. Warmte: Geothermie wordt nader onderzocht. Zie onderwerp geothermie in thematische beantwoording. Doorkijk: Keuzes over belastingen worden op landelijk niveau gemaakt.
Doorwerking	-
M28	
Algemeen	Glastuinbouw en energietransitie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en is de sector zowel vrager als aanbieder van warmte, elektriciteit en CO2.
Opwek	• Bezorgd over opofferen landbouwgrond voor zon, wel mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik. • Zien mogelijkheden om in samenwerking met overige stakeholders in te zetten op innovatieve ontwikkelingen om verdere energiebesparing- en opwekking in de agrarische sector te realiseren.
Antwoord	Algemeen: • Eens, daarom is de RES in contact met de glastuinbouwsector. Opwek: • Binnen de RES is een werkgroep bezig met een landschappelijk onderzoek en aanbevelingen voor inpassing van grootschalige opwek. De input van in- en externe stakeholders wordt gewaardeerd en waar mogelijk meegenomen. Zie antwoord samenvatting: In de RES is afgesproken dat we richtinggevende principes aan het uitwerken zijn voor de landschappelijke inpassing
Doorwerking	-
M29	
Algemeen	• De RES is een lang analysedocument en geen strategie. • Hoe kunnen we verwachten dat Enexis innoveert in de infrastructuur als uit de RES 1.0 weinig ambitie komt?

Participatie	• De grootste uitdaging is de communicatie naar en het draagvlak van burgers m.b.t. de RES. Te beginnen bij de gemeenteraden. Hiervoor is een overtuigingskracht nodig die wij nu nog missen.
Opwek	• Moet de ambitie niet hoger zodat we voorsorteren op de veel hogere opgave na 2030, maar ook zodat RES-regio's die lastiger hun opgave kunnen vervullen (zoals Zuid-Limburg) baat hebben bij onze ambitie? Gezien de opwekpotentie is er minstens 300 tot 400 GWh meer mogelijk tot 2030. • Als die 90% van de woningen all-electric verwarmd gaat worden hebben we heel veel extra windmolens nodig na 2030. Waar gaan die extra windmolens komen en hoe wordt seizoengebonden opslag gerealiseerd? • Verzoek om een landschapsstudie uit te voeren, die een kwalitatieve landschappelijke beschrijving geeft van het grondgebied van Noord- en Midden-Limburg wat betreft landschapstypen, landschappelijke en cultuurhistorische kernwaarden, kwetsbaarheden, Op basis hiervan een kwetsbaarheid-/kansenkaart voor zon-PV en windmolens maken. Hanteren randvoorwaarden uit de Omgevingsvisie Limburg in samenhang met de Zon- en Wind visies van de Natuur en Milieufederatie Limburg
Warmte	• Het lijkt erop dat figuur 18 in de RSW niet klopt. Op de x-as staan de opties die allemaal warmtepompen heten waardoor de grafiek onleesbaar is. • In de RSW zouden we niet alleen mogen kijken naar 2030 maar ook naar 2050. • De grote inzet van groen gas in de definitieve RES ten opzichte van de concept RES verbaast ons enorm. In de tekst wordt gesproken over 90% van de woningen op (hybride) warmtepompen. De hoeveelheid groen gas is super belangrijk voor de noodzakelijke hoeveelheid elektra voor de andere individuele oplossing. • Groen gas wordt gemaakt uit biomassa. Maar dezelfde biomassa gaat ook gebruikt worden in de circulaire economie. Wat wellicht zal blijven is mest, maar die is afhankelijk van de hoeveelheid dieren in Nederland. Rekenen we ons met deze RES niet rijk aan groen gas? En waar komt dit groene gas vandaan, kijkend naar de landelijke afspraken voor lokaal gebruik van groen gras?
Antwoord	Algemeen: • Een goede analyse is essentieel om een gefundeerde strategie te ontwikkelen. De RES geeft richting voor de energietransitie, zie voor verdere beantwoording de thematische beantwoording.

	• De RES 1.0 is past een eerste stap. We zijn in gesprek met Enexis is om afspraken te maken voor de toekomst. Participatie: • Als RES leren wij van elkaar als partners en stellen wij een gezamenlijk visie op richting de toekomst. Het contact met inwoners zal voornamelijk via de gemeentes plaatsvinden. Door kennisdeling willen de partners in de RES elkaar inspireren om inwoners zo goed mogelijk te betrekken en warm te maken voor de RES. Opwek: • Groei van het verbruik na 2030 is zeker onder de aandacht en zal bij elke iteratie van de RES verder bekeken worden. • Binnen de RES is een werkgroep bezig met een landschappelijk onderzoek en aanbevelingen voor inpassing van grootschalige opwek. De input van in- en externe stakeholders wordt gewaardeerd en waar mogelijk meegenomen. Zie antwoord samenvatting: In de RES is afgesproken dat we richtinggevende principes aan het uitwerken zijn voor de landschappelijke inpassing. Warmte: • De RES gaat tot 2030, maar kijkt wel door naar 2050. • Met de groengas potentie in de regio (NML) zouden tussen de 40.000 en 100.000 woningen kunnen worden aangesloten op het groengas en voorzien in de warmtevraag. Met de combinatie groengas en een Hybride-pomp kunnen 120.000 tot 310.000 woningen worden voorzien in de warmtevraag. De genoemde aantallen zijn de boven- en ondergrens van de potentie van het groengas voor de regio. Wij onderzoeken dit potentieel verder. • Verdelingsvraagstuk wat betreft groen gas is meegenomen, zie onderwerp groen gas in thematische beantwoording. • Gegevens vanuit en cijfers voor de regio NML voor belangrijkste vijf biogene secundaire grondstoffen zijn de bronnen: mest, gft-afval, rwzi-slib, tuinbouw en akkerbouw.
Doorwerking	Figuur 18 in de RSW wordt aangepast. Verduidelijken tekst potentie groen gas
M30	
Algemeen	• Volgens het Parijs akkoord, is de ambitie om de opwarming tot 1.5 C te beperken. In de RES staat 2 C. • Samenvatting p 9. Punt toevoegen aan het einde van de laatste zin.
Besparing	• CO2 uitstoot getal van 2015 toevoegen. En hebben we het over de CO2 uitstoot van Noord en Midden-Limburg of heel Nederland? Met deze gegevens kan ik zelf uitrekenen hoeveel Gt CO2 we minder gaan uitstoten in 2030.

Opwek	• Ambitie is een eerlijke bijdrage op basis van bevolkingsaantal. Echter het is niet solidair. Andere, dichtbevolkt, regio's in Nederland moeten veel meer GWh opwekken op een kleinere hoeveelheid land. Laten we die regio's helpen door meer GWh te produceren dan 1200 GWh. Ook denk ik dat we met Duitsland moeten samenwerken om te kijken of we elkaar kunnen helpen. Samenvatting p 7. Kaart in hogere resolutie weergeven. De namen van de steden zijn nauwelijks te lezen. Ook de gemeente Bergen met Energielandgoed Wells Meer met een apart symbool op de kaart zetten. • P 67. Eenheden gelijk maken. kWp is een verwarrende eenheid. 1 Wp komt in Nederland overeen met 0.85*1000 kWh per jaar. Dus 15000 Wp= 12750 kWh per jaar. MW omzetten naar kWh. • P 68. Graag iets meer uitleggen hoe deze getalen worden bepaald. Waarom is "Zon en wind Verdeling op basis van potentie" kleiner als "Zon" (1.0 vs. 1.4)? Volgens mij moet hier 2.4 staan. • P 68 Mijn indruk tot nu toe is dat er onzorgvuldig met getalen wordt omgegaan. Dat geeft de indruk dat het rapport niet betrouwbaar is. Dat is jammer want er is wel goed onderzoek gedaan. • P 70. In Kaart 1 en Kaart 2 wordt de "opwekking" wordt in MWh en niet in MW zoals hier staat. • P 70. Ineens wordt hier wel GWh gebruikt in plaats van kWp (goed. Op p 67 is dat niet zo. Het is wel een zooitje met de eenheden! • P 71. Waarom wordt voor Energielandgoed Wells Meer niet een "gewogen potentie" getal gebruikt? Immers, de andere categorie is wel "gewogen". • P 72. Tabel 11. Hoe reken je 53 MW om in 50 GWh? En 335 MW ini 318 GWh? • P 73 Tabel 12. Dit is dezelfde als Tabel 11 en voegt niets toe. Tabel verwijderen en refereren aan Tabel 11.
Antwoord	Algemeen: • In het Nederlands Klimaatakkoord, waar de RES een opdracht uit is, wordt gesproken over 2 C. Besparing: • In de ontwerp-RES zijn veel gegevens over CO2-uitstoot opgenomen. Voor de gebouwde omgeving (ook gespecificeerd naar subdoelgroepen) en de bedrijven. Dit is duidelijk gespecificeerd in de tabellen en figuren. De getallen hebben betrekking op de RES-regio NML. Ook dat is gespecificeerd. De CO2-emissie getallen zijn uitgedrukt in ton, kiloton of megaton. Opwek: • Iedere RES regio moet een gedragen bod indienen en voor Noord- en Midden Limburg is dat 1,2 TWh. De vooruitzichten zijn dat we de doelstelling van 35TWh gaan halen. • Tabel resolutie, wordt naar gekeken en indien mogelijk verbetert

	• P67 Uitsluitend Wh eenheden gebruiken levert ook verwarring op omdat je deze met beduidend verschillende vollasturen voor zon en wind moet doorrekenen. • P68 2.4 TWh is de landelijke potentie. De potentie voor NML ligt tussen 1.0 en 1.4 waarbij obv huidig gebruik de 1.2 TWh is bepaald. • P70 correct dit moet MWh zijn. • P70 zie p67 antwoord. • P72 voor zon wordt 950 vollasturen (hier is ook de SDE++ subsidie op gebaseerd) gebruikt, omrekening voor zon geeft bij 53 MW vermogen 50 GWh productie. • P71 De overweging hierbij is dat Wellsmeer in een vergevorderd stadium is, alle betrokkenen (netbeheerder, subsidie verstrekker etc) zitten aan tafel. Daarnaast is de verwachting dat op basis van de ontwikkeling van techniek op het moment van realiseren veel meer zal opwekken dan dit aangenomen getal.
Doorwerking	Algemeen: • Punt toevoegen aan het einde van de laatste zin in de samenvatting. Opwek: • Tabel 12 verwijderen uit concept RES tekst • P70 MW vervangen door MWh
M31	
Besparing	Veel onjuiste en biased info.
Opwek	• Klopt maar niet zo • Ik vind die windmolens in Geijsteren afschuwelijk. Hoe kom je erop om ze uitgerekend op die plek te willen zetten.
Warmte	Klopt maar niet zo
Antwoord	Besparing: Voor sommigen teveel, voor sommigen te weinig informatie. Opwek: • Wind op land en zon is beide nodig om de opgave te halen, zie thematisch antwoord
Doorwerking	-
M32	
Opwek	• Prima, maar niet ten koste van de schaarse mooie plekken! • Vreselijk, die windmolens zo dicht bij Geijsteren.
Warmte	Uiteraard akkoord
Antwoord	Opwek: • Wind op land en zon is beide nodig om de opgave te halen, zie thematisch antwoord
Doorwerking	
M33	

Opwek:	• Laat een initiatiefnemer/exploitant vooraf (wetenschappelijk) aantonen dat sprake is van bescherming van de gezondheid van de mens en diens leefomgeving. • Windturbines leiden tot mogelijke gezondheidsschade (voorkom het windturbinesyndroom). Bescherming van gezondheid is een grondrecht. • In aanpalende gebieden en gemeenten worden meerdere windparken achtereenvolgens gepland en ontwikkeld. Dat betekent dat er sprake is van het opknippen van verschillende plannen en programma's, als gevolg waarvan wordt ontkomen aan een voorafgaande integrale milieubeoordeling. Ook dat is ontoelaatbaar.
Antwoord	Opwek: • De RES houdt zich aan alle vigerende wetgeving op dit gebied, hiertoe behoort uitgebreid onderzoek bij een vergunningsaanvraag. Zie ook antwoord in de samenvatting. • Met name door het werken in een RES regio kan in de toekomst een betere afstemming bereikt worden tussen plannen van gemeenten.
Doorwerking	-
M34	
Algemeen	• De RES is te abstract. Er zijn geen concrete doelstellingen. • Voor beleid en uitvoering wordt er naar gemeente gewezen. Kans van slagen is bij voorbaat scheef verdeeld. Kleine gemeenten zijn niet of nauwelijks geëquipeerd hiervoor. • Over de kosten en beschikbare gelden voor de hele RES exercitie is weinig te vinden.
Participatie	• Hoe gaat de regio het mobiliseren en benutten van de kennis/ervaring van inwoners ondersteunen?
Besparing	• Er staan geen deadlines of streefdoelen. Het is te weinig concreet: hoe ziet een energieloket eruit? Wat moet dit bereiken en op welke manier? • Mijn gemeente heeft te weinig capaciteit om tot uitvoering te komen, hoe gaat de regio dit ondersteunen?
Opwek	Onze gemeente is klein, alle ruimte is natuurgebied of zit er tegenaan. Hoe kan zo'n gemeente dan een doelstelling behalen als nihil uitstoot en "energie neutraal"? Hoe gaat "de regio" dat ondersteunen?
Warmte	• Geen gezamenlijke warmtebron hoeft niet te betekenen dat er geen collectieve of coöperatieve voordelen behaald kunnen worden. Dit moet georganiseerd worden. Hoe gaat "de regio" dat ondersteunen? • Een rapport over aquathermie voor de gemeente Venlo, waarin kansen benoemd worden, is niet openbaar.
Antwoord	Algemeen:

	• De RES geeft richting en momenteel wordt er ook een concreet uitvoeringsplan uitgewerkt, zie verdere beantwoording in thematische beantwoording. • De RES is de gemeenten en samen ondersteunen we elkaar, zie thematische beantwoording. • Het financieel plaatje kan pas uitgewerkt worden bij concrete projecten, zie thematische beantwoording. Participatie: • Als RES zijn wij een platform waar kennis van de partners gedeeld wordt. Wij zien dat inwoners zich nu verenigen in coöperaties en zo helpen de transitie te realiseren. Gemeentes hebben een rol in het informeren van inwoners en in het ondersteunen van inwoners. Hierin zal de RES hen faciliteren. Besparing: • Voor besparing zijn wel doelstellingen voor 2030 opgenomen. De uitwerking van maatregelen en instrumenten vindt plaats in het nog op te stellen uitvoeringsprogramma. • Kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren kunnen worden ondersteund via een gezamenlijke aanpak, welke door de Provincie i.s.m. de RES-regio en gemeenten wordt uitgevoerd, met subsidie van het Rijk. Dit is opgenomen in de RES, en wordt verder uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma. Opwek: Zie antwoord samenvatting; De 1200 GWh is een gezamenlijke opgave voor de gehele regio waarin we samenwerken om deze opgave te realiseren. Hierbij is er geen exacte verdeling per gemeente omdat niet alle gemeenten dezelfde mogelijkheden hebben in opwek, denk hierbij aan bijvoorbeeld ruimtelijke inpassing. Warmte: • Collectieve/coöperatieve voordelen gaan gemeenten nader onderzoeken in hun TVW, zie onderwerp TVW in thematische beantwoording. • Rapport over aquathermie kan openbaar gemaakt worden, in overleg met IF-Technology, het onderzoeksbureau wat het rapport heeft gemaakt.
Doorwerking	Rapport over aquathermie voor Gemeente Venlo openbaar maken.
M35	
Warmte	Waarom worden de mogelijkheden van biomassa niet meegenomen? In onze regio zijn veel agrarische bedrijven en daarom uitermate geschikt voor bio energie.
Antwoord	Warmte: • Biomassa is meegenomen in de RES, zie onderwerp biomassa in thematische beantwoording.

Doorwerking	-
M36	
Opwek	In de RES 1.0 wordt uitgegaan van een inmiddels grote invulling aan de taakstelling vanuit - vaak door energiecoöperaties - reeds in ontwikkeling en/of voorbereiding genomen projecten voor opwek van duurzame energie. De realisatie daarvan binnen enkele jaren staat op losse schroeven door het ontbreken aan voldoende capaciteit in het netwerk van Enexis en Tennet.
Warmte	Uit de RES blijkt duidelijk dat de ingrediënten voor een Regionale Structuur Warmte nog in de prille kinderschoenen staan. De enige concreet uitvoerbare stap is momenteel isolatie van gebouwen, vooruitlopend op voor de burger betaalbare duurzame warmtebronnen. Hier ligt met name een taak voor de overheden.
Antwoord	Opwek: • Zie antwoord samenvatting: Voor wat betreft de schaarste op het net wordt er door de Provincie gewerkt aan de totstandkoming van een provinciale overlegstructuur waarin gekeken wordt naar mogelijke oplossingen. Daarnaast is het zo dat de meeste projecten een doorlooptijd hebben van enkele jaren of meer. Warmte: • De RSW is een eerste stap. Gemeenten gaan dit verder uitwerken in hun TVW's. Zie onderwerp TVW in thematische beantwoording.
Doorwerking	-

5. Overzicht aanpassingen n.a.v. de consultatie- en reactieronde

Op basis van alle reacties en antwoorden komen wij tot de onderstaande lijst van aanpassingen voor de RES1.0. De reacties geven daarnaast goed weer welke onderwerpen leven, nog uitwerking behoeven of in de uitvoering een plek moeten krijgen. Dus naast de aanpassing van het document wordt bekeken hoe deze een goede plek in het proces naar de RES2.0 en in de uitvoering kunnen krijgen.

Thema	**Doorwerking - aanpassingen**
	RES1.0
Algemeen	Geen aanpassingen in de RES1.0
Participatie	*De tekst 50% lokaal eigendom wordt opnieuw bekeken en eventueel kleine aanscherpingen.* Blz. 34 paragraaf 2.3.3 ‘Lokaal eigendom bij 50% van de grootschalige opwekprojecten’:

	'Onder de omgeving verstaan we **burgers, bedrijven, coöperatie(s) en/of gemeente(n)** uit de omgeving van de projectlocatie. **Dit is maatwerk per locatie**. Het gaat daarbij om eigendom van een collectief, niet van een enkel bedrijf of individu. '**Het streven naar** 50% **lokaal eigendom** geldt voor ~~het gemiddelde van~~ alle grootschalige initiatieven. ~~op regionaal niveau, niet voor de eigendomsverhoudingen binnen individuele initiatieven~~.' *Het opzetten van een communicatie strategie zal worden toegevoegd aan hoofdstuk participatie en communicatie RES 1.0.* Blz. 35 paragraaf 2.4. derde bullet toevoegen: • Wij bekijken hoe we inwoners en belangenorganisaties blijvend bij de uitvoering van de RES en invulling van komende RES-en kunnen betrekken en komen met een **communicatiestrategie** en een concreet participatieplan om zo onze participatiedoelen te halen.
Besparing	Geen aanpassingen in de RES 1.0.
Opwek	• *Bij uitgangspunten voor grootschalige elektriciteitsopwekking (pag 67) s.v.p. ook noemen dat rekening moet worden gehouden met uitsluitingsgebieden.* Blz. 67 paragraaf 4.2 'dit zijn de uitgangspunten voor grootschalige opwekking:' Toevoegen: • We houden rekening met uitsluitingsgebieden • *Uitsluiting zonneweides in waterwingebied (o.a. pag. 77 en bijlage 10). Waterwingebieden zijn ten onrechte niet opgenomen in het lijstje uitsluitingsgebieden voor zonneweides. Zie ook zonneladder op pag. 24, waar deze uitsluiting wel is genoemd. Graag dit punt corrigeren.* Blz. 77, Toevoegen aan gebieden (generiek) uitgesloten voor zonneweides: • Waterwingebieden Blz. 186, Bijlage 10 toevoegen: Water, waterwingebieden, uitsluiten
	Er staat een fout in tabel 12 op pag. 73: de tekst bij "Wind" is copy/paste van "Zon op Land" in tabel 11 op pag. 72. De vermelde verhouding vermogen/opgewekte energie van 335 MW/318GWh past bij zon, maar absoluut niet bij wind! Blz.73. Tabel 12 staat hier nog ten onrechte, verwijderen
	Tabel 12 verwijderen uit concept RES tekst Blz. 73 tabel 12 verwijderen *P70 MW vervangen door MWh*

	‘Middels cirkelgrootte is de huidige duurzame opwekking in megawatt**uur** (MW**h**) weergegeven, waarbij de kleur aangeeft of het zon of wind betreft ‘ ‘Middels cirkelgrootte is de geplande duurzame opwekking in MW**h** weergegeven’
Warmte	*Verduidelijken tekst potentie groen gas* Toevoeging nuancering potentie groen gas. Er is nader onderzoek nodig waarbij rekening wordt gehouden met andere sectoren zoals de industrie waarin groen gas ook een rol kan spelen. X-as van figuur 18 in de RSW wordt aangepast.
Doorkijk 2030-2050	Geen aanpassingen in de RES 1.0.
Uitvoering RES1.0	Geen aanpassingen in de RES 1.0.